

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА**

Факультет фінансів

Кафедра корпоративних фінансів і контролінгу

**ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА
ПРОГРАМА**

«Інвестиційний менеджмент»

Галузь знань

07 «Управління та адміністрування»

Спеціальність

072 «Фінанси, банківська справа
та страхування»

Форма навчання: денна

КВАЛІФІКАЦІЙНА БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

на тему « Інвестиційне кредитування підприємств малого і середнього
бізнесу»

здобувача Бородіної Діни Олександрівни

Науковий керівник: к.е.н доцент Шуплат О.М.

**Робота допущена до захисту передекзаменаційною комісією з атестації
здобувачів вищої освіти (ЕК)**

Завідувач кафедри корпоративних фінансів і контролінгу:
доктор економічних наук професор Терещенко О.О.

Київ 2023

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна бакалаврська робота містить 65 сторінок, 2 таблиці, 11 рисунків, список джерел з 50 найменувань.

Інвестиційне кредитування підприємств малого і середнього бізнесу

Об'єкт дослідження кваліфікаційної бакалаврської роботи є інвестиційне кредитування малого та середнього бізнесу.

Предмет дослідження кваліфікаційної бакалаврської роботи є процеси, механізми, умови та ефективність системи інвестиційного кредитування підприємств малого та середнього бізнесу.

Метою бакалаврської роботи є дослідження теоретичних основ інвестиційного кредитування підприємств малого та середнього бізнесу їх кредитування та розроблення напрямів активізації даного процесу.

Мета розкривається переліком завдань, які вирішуються у кваліфікаційній роботі:

- дослідити поняття та види інвестиційного кредитування;
- виділити особливості інвестиційного кредитування малого та середнього бізнесу;
- охарактеризувати законодавче забезпечення інвестиційного кредитування;
- провести аналіз джерел інвестиційного кредитування малого та середнього бізнесу;
- охарактеризувати надання фінансової державної підтримки підприємствам малого і середнього бізнесу;
- дослідити інвестиційне кредитування підприємств малого та середнього бізнесу будівельного комплексу;
- описати зарубіжний досвід інвестиційного кредитування малого та середнього бізнесу;
- виділити проблеми інвестиційного кредитування підприємств малого та середнього бізнесу;
- запропонувати напрями активізації інвестиційного кредитування підприємств малого та середнього бізнесу.

Практичне значення отриманих результатів. Розширення теоретичного розуміння сутності інвестиційного кредитування та його впливу на розвиток підприємств малого і середнього бізнесу. Розкрити основні концептуальні аспекти цього виду кредитування, розробити моделі і теоретичні підходи до управління ризиками та оцінки ефективності інвестиційних проектів.

Рік виконання кваліфікаційної бакалаврської роботи 2023.

Рік захисту роботи 2023.

Ключові слова: кредитування, інвестиційне кредитування, малі та середні підприємства, аналіз, інвестиційний ринок.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ІНВЕСТИЦІЙНОГО КРЕДИТУВАННЯ	7
1.1 Поняття та види інвестиційного кредитування.....	7
1.2 Особливості інвестиційного кредитування малого та середнього бізнесу	14
1.3 Законодавче забезпечення інвестиційного кредитування	20
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ ІНВЕСТИЦІЙНОГО КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ	25
2.1 Стан та аналіз джерел кредитування малого та середнього бізнесу.....	25
2.2 Надання фінансової державної підтримки підприємствам малого і середнього бізнесу.....	31
2.3 Реалізація інвестиційного кредитування підприємств малого та середнього бізнесу на прикладі будівельного комплексу.....	35
РОЗДІЛ 3 СВІТОВИЙ ДОСВІД ТА НАПРЯМИ АКТИВІЗАЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНОГО КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ	38
3.1 Зарубіжний досвід інвестиційного кредитування малого та середнього бізнесу	38
3.2 Проблеми інвестиційного кредитування підприємств малого та середнього бізнесу.....	44
3.3 Напрями активізації інвестиційного кредитування підприємств малого та середнього бізнесу.....	51
ВИСНОВКИ.....	58
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	62

ВСТУП

Актуальність теми. Тема інвестиційного кредитування підприємств малого і середнього бізнесу (МСБ) є актуальною з кількох причин. По-перше, малі і середні підприємства відіграють важливу роль у стимулюванні економічного зростання, створенні робочих місць і розвитку інновацій. Інвестиційне кредитування є одним з ключових інструментів, що допомагають цим підприємствам залучати необхідні фінансові ресурси для розвитку своєї діяльності. По-друге, малі і середні підприємства часто стикаються з проблемами отримання кредитів від банків і фінансових установ, що може бути пов'язано з високими вимогами щодо забезпечення, відсутністю кредитної історії або обмеженим доступом до ресурсів. Дослідження в галузі інвестиційного кредитування допомагають виявити шляхи поліпшення доступності фінансування для цього сектору. По-третє, інвестиційне кредитування пов'язане з певними ризиками для банків та інших кредитних установ. Розробка ефективного інструментарію для управління цими ризиками є важливим завданням для забезпечення стабільності банківської системи і збереження вкладень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні та практичні аспекти інвестиційного кредитування малого і середнього бізнесу розглянуто у працях вітчизняних науковців: Я. С. Брюховецького, Т. В. Майорової, Н. М. Пантелєєвої, А. А. Пересади, Н. В. Рязанової, В. А. Сидоренко, Н. В. Трусолої, І. В. Яценко та інших. Незважаючи на значний прогрес у наукових дослідженнях та накопичений практичний досвід у сфері інвестиційного кредитування, існує кілька загальних методологічних і прикладних питань, які досі залишаються невирішеними повністю. Серед цих питань можна виокремити визначення сутності інвестиційного кредитування, класифікацію його видів, розробку ефективного інструментарію для управління ризиками, належне інституціональне та інфраструктурне забезпечення, а також формалізацію впливу інвестиційного кредитування на розвиток малого та середнього бізнесу.

Метою бакалаврської роботи є дослідження теоретичних основ інвестиційного кредитування підприємств малого та середнього бізнесу їх кредитування та розроблення напрямів активізації даного процесу.

Мета розкривається переліком завдань, які вирішуються у кваліфікаційній роботі:

- дослідити поняття та види інвестиційного кредитування;
- виділити особливості інвестиційного кредитування малого та середнього бізнесу;
- охарактеризувати законодавче забезпечення інвестиційного кредитування;
- провести аналіз джерел інвестиційного кредитування малого та середнього бізнесу;
- охарактеризувати надання фінансової державної підтримки підприємствам малого і середнього бізнесу;
- дослідити інвестиційне кредитування підприємств малого та середнього бізнесу будівельного комплексу;
- описати зарубіжний досвід інвестиційного кредитування малого та середнього бізнесу;
- виділити проблеми інвестиційного кредитування підприємств малого та середнього бізнесу;
- запропонувати напрями активізації інвестиційного кредитування підприємств малого та середнього бізнесу.

Об'єкт дослідження кваліфікаційної бакалаврської роботи є інвестиційне кредитування підприємств малого і середнього бізнесу.

Предмет дослідження кваліфікаційної бакалаврської роботи є процеси, механізми, умови та ефективність системи інвестиційного кредитування підприємств малого і середнього бізнесу.

Методи дослідження. У даній роботі використані методи, які ґрунтуються на сучасних теоретико-методологічних підходах і сприяють забезпеченню єдності дослідження. Для аналізу теоретичних засад інвестиційного кредитування застосовано методи аналізу, синтезу, дедукції, індукції та порівняння. Для

оцінювання сучасного стану інвестиційного кредитування в Україні використано методи експертної оцінки, групування, ранжування та спостережень. Для розробки напрямів активізації ринку інвестиційного кредитування використано метод узагальнення. Ці методи допомагають систематизувати та аналізувати наявну інформацію, встановлюючи зв'язки і взаємозв'язки між елементами досліджуваної проблеми та розробляючи обґрунтовані висновки і рекомендації.

Теоретична, методична та практична значущість отриманих результатів. Дослідження сприяє розширенню теоретичного розуміння сутності інвестиційного кредитування та його впливу на розвиток підприємств малого і середнього бізнесу. Воно допомагає розкрити основні концептуальні аспекти цього виду кредитування, розробити моделі і теоретичні підходи до управління ризиками та оцінки ефективності інвестиційних проектів.

Результати дослідження є корисним для практиків – фізичних та юридичних осіб, зокрема банків та фінансових установ, які надають інвестиційне кредитування. Вони надають підстави для розробки практичних рекомендацій щодо поліпшення процесу кредитування, врахування ризиків, підвищення ефективності управління та забезпечення стабільності фінансових інституцій.

Інформаційна база дослідження. Інформаційна база дослідження включає різноманітні джерела, такі як спеціалізовані наукові журнали і інші періодичні видання, які присвячені темі інвестиційного кредитування; офіційні документи та регулятивні акти, видані регуляторами ринку; фінансові звіти підприємств і фінансових установ; а також онлайн-ресурси, такі як електронні бази даних, веб-сайти, дослідницькі організації та академічні ресурси. Ці джерела надають доступ до актуальної інформації, аналізів, статей, досліджень та статистичних даних, що стосуються інвестиційного кредитування та його впливу на малий та середній бізнес.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Робота містить 65 сторінок; 11 рисунків, 2 таблиці; 50 джерел у списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ІНВЕСТИЦІЙНОГО КРЕДИТУВАННЯ

1.1 Поняття та види інвестиційного кредитування

Інвестиційне кредитування спрямоване на фінансування капітальних вкладень, розвиток бізнесу, придбання нового обладнання, впровадження інноваційних технологій, розширення виробництва, будівництво та інші проекти, що мають потенціал приносити прибуток. Визначення економічної сутності інвестиційного кредитування має дискусійний характер в економічній науці (табл.1.1).

Таблиця 1.1 – Визначення поняття «інвестиційне кредитування» в економічній науці

Автор	Визначення
Я. С. Брюховецький	кредитування прямих інвестиційних заходів або реальних інвестицій (вкладень в основний капітал і на приріст матеріально-виробничих запасів) [1, с.174];
В. А. Сидоренко	цільові середньо- та довгострокові вкладення ресурсів банків в об'єкти реального інвестування, що забезпечують розширене відтворення основного капіталу позичальника на основі реалізації інвестиційного проекту [2, с.105];
І. В. Яценко	перспективний напрям діяльності банків, головне завдання якого – виділення фінансових ресурсів на становлення і розвиток виробництва [3, с.199];
Н. В. Рязанова	кредитний процес, що включає сукупність механізмів реалізації кредитних відносин в інвестиційній сфері [4, с.146];
Н. М. Пантелєєва	довготермінова послуга, яка доступна підприємцям, фізичним і юридичним особам, котрі бажають не просто розвивати свій бізнес, але які мають різні ідеї з удосконалення або відкриття нового напрямку у своїй господарській діяльності [5, с.153];
А. А. Пересада, Т. В. Майорова	кредитний процес, що включає сукупність механізмів реалізації кредитних відносин в інвестиційній сфері [6, с.5].

Я. С. Брюховецький розглядає інвестиційне кредитування як «кредитування прямих інвестиційних заходів або реальних інвестицій (вкладень в основний капітал і на приріст матеріально-виробничих запасів)» [1, с.174]. Це визначення

відображає, що інвестиційне кредитування спрямоване на фінансування проектів, пов'язаних з розширенням виробництва, модернізацією обладнання, покупкою основних засобів та матеріально-виробничих запасів. Загалом, визначення І. С. Брюховецького підкреслює важливість інвестиційного кредитування як засобу залучення капіталу для прямих інвестицій, що сприяє розвитку економіки та підтримці підприємницької активності.

В. А. Сидоренко під інвестиційним кредитуванням розуміє «цільові середньо- та довгострокові вкладення ресурсів банків в об'єкти реального інвестування, що забезпечують розширене відтворення основного капіталу позичальника на основі реалізації інвестиційного проекту» [2, с.105]. Це визначення вказує на те, що інвестиційне кредитування відноситься до цільових кредитних ресурсів, які надаються банками на середньо- та довгострокову основу з метою фінансування реальних об'єктів інвестування. Ці об'єкти можуть включати будівництво нових підприємств, розширення виробництва, запровадження нових технологій та інші інвестиційні проекти, які сприяють розвитку позичальника і розширеному відтворенню його основного капіталу.

І. В. Яценко розглядає інвестиційне кредитування як «перспективний напрям діяльності банків, головне завдання якого – виділення фінансових ресурсів на становлення і розвиток виробництва» [3, с.199]. Це визначення акцентує увагу на тому, що інвестиційне кредитування є важливим напрямом діяльності лише банків, які виділяють фінансові ресурси для підтримки процесу становлення та розвитку виробництва. Це означає, що банки фінансують підприємства, що здійснюють інвестиційні проекти, розширяють виробництво, впроваджують нові технології та сприяють економічному зростанню. Однак, інвестиційне кредитування варто розглядати не лише в розрізі банків.

Н. В. Рязанова під інвестиційним кредитуванням розуміє «кредитний процес, що включає сукупність механізмів реалізації кредитних відносин в інвестиційній сфері» [4, с.146]. Це визначення вказує на те, що інвестиційне кредитування є кредитним процесом, який відбувається в інвестиційній сфері. Воно охоплює різні механізми, що включають у себе укладання кредитних угод,

оцінку ризику, управління позиковими ресурсами, контроль за використанням кредитних коштів та інші аспекти, пов'язані з реалізацією кредитних відносин у сфері інвестицій. Таке визначення підкреслює, що інвестиційне кредитування є складним процесом, який вимагає врахування специфічних особливостей інвестиційної сфери, оцінку потенційних ризиків та впровадження ефективних механізмів кредитного управління.

Н. М. Пантелєєва розуміє інвестиційне кредитування як «довготермінову послугу, яка доступна підприємцям, фізичним і юридичним особам, котрі бажають не просто розвивати свій бізнес, але які мають різні ідеї з удосконалення або відкриття нового напрямку у своїй господарській діяльності» [5, с.153]. Це визначення акцентує увагу на тому, що інвестиційне кредитування є не лише фінансовою послугою, але й можливістю для підприємців, фізичних та юридичних осіб реалізувати свої ідеї з удосконалення або розширення своєї господарської діяльності. Це означає, що кредити надаються з метою фінансування проектів, які передбачають зростання бізнесу, введення нових продуктів або послуг, розширення ринків або здійснення інших стратегічних кроків.

Визначення А.А. Пересади та Т.В. Майорової щодо інвестиційного кредитування, де воно розглядається як «кредитний процес, що включає сукупність механізмів реалізації кредитних відносин в інвестиційній сфері» [6, с.179], підкреслює важливість механізмів інвестиційного кредитування та його ролі в розвитку інвестиційної сфери. Таке визначення підкреслює, що інвестиційне кредитування вимагає комплексного підходу і врахування особливостей інвестиційної сфери. Кредитні відносини у цій сфері включають в себе різні етапи, від визначення потреби в кредиті до контролю за використанням залучених коштів та поверненням кредитних зобов'язань. Такий підхід допомагає забезпечити ефективне функціонування інвестиційного кредитування та сприяє розвитку інвестиційного процесу.

Всі визначення, що були наведені, підкреслюють важливі аспекти інвестиційного кредитування, але з різних точок зору. На нашу думку, під інвестиційним кредитуванням варто розуміти процес надання фінансових ресурсів

банками або фінансовими установами підприємцям, фізичним і юридичним особам з метою підтримки та стимулювання розвитку їх господарської діяльності. Інвестиційне кредитування також включає у себе комплекс механізмів, що забезпечують ефективну реалізацію кредитних відносин у сфері інвестицій, та контроль за використанням залучених коштів для досягнення стратегічних цілей позичальника.

Принципи, що лежать в основі інвестиційного кредитування, не відрізняються від загальних принципів кредитування взагалі, такі як строковість, цільове призначення, платності та забезпеченість. Проте, надання інвестиційного кредиту в системі кредитування вимагає врахування особливостей, які притаманні самому інвестиційному кредитуванню. Це пов'язано з організаційним, інформаційно-аналітичним, ресурсним, законодавчо-нормативним та іншими аспектами, які впливають на надання такого виду кредитування. Ознаки інвестиційного кредиту наведені на рис.1.1.

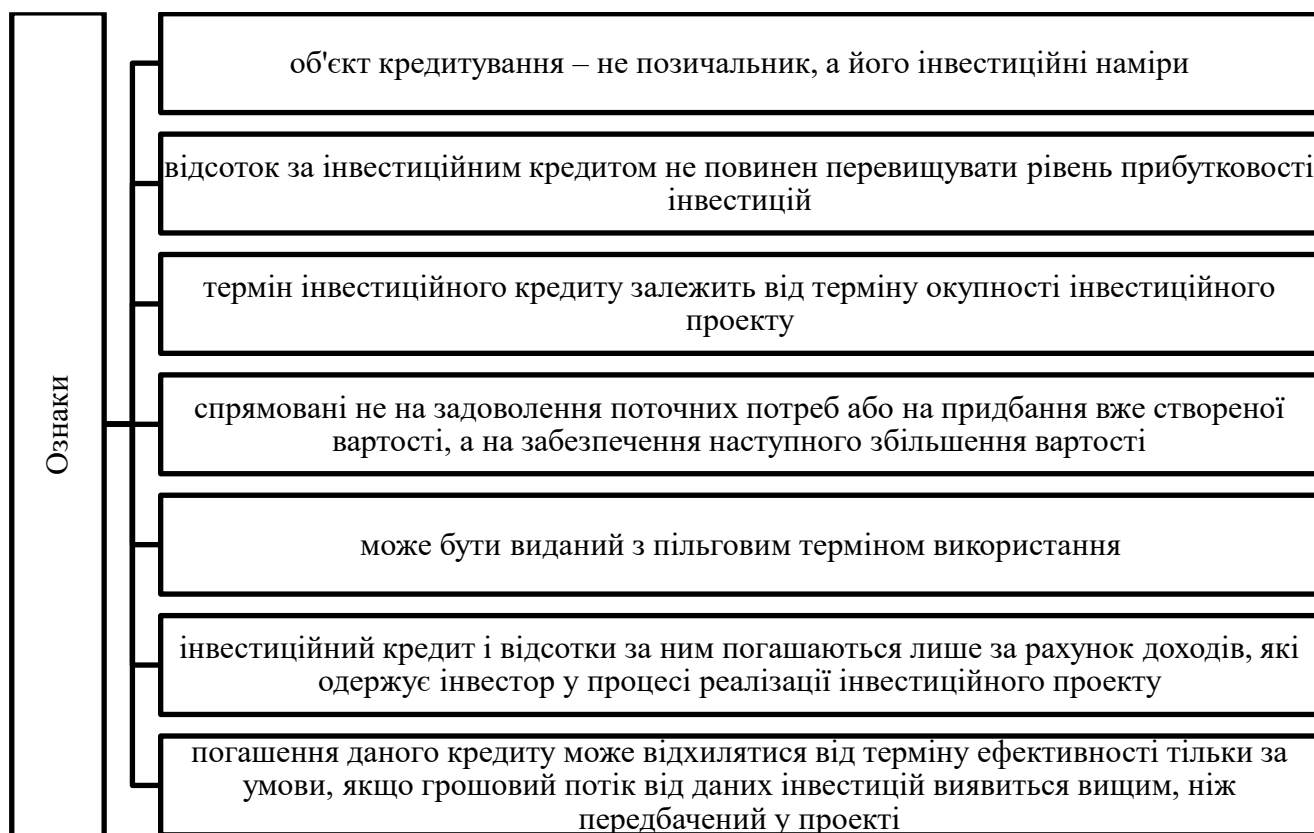

Рисунок 1.1 – Ознаки інвестиційного кредиту

Джерело: складено автором на основі [7-9]

Інвестиційний кредит відрізняється від інших видів кредитування тим, що його метою є фінансування інвестиційних проектів, а не самого позичальника, відсоткова ставка залежить від рівня прибутковості проекту, а термін погашення кредиту відповідає окупності проекту, при цьому здійснюється за рахунок доходів, отриманих від реалізації проекту. Додатково, інвестиційний кредит може мати пільговий термін використання і дозволяти зміну терміну ефективності, якщо грошовий потік перевищує передбачені значення.

Інвестиційні кредити є фінансовими продуктами, які надаються фінансовими установами з метою фінансування проектів, що мають потенціал приносити прибуток у майбутньому. Ці проекти можуть охоплювати широкий спектр діяльності, починаючи від будівництва нових підприємств до впровадження нових технологій та розробки нових продуктів. Види інвестиційного кредиту залежно від кредитора наведені на рис.1.2.

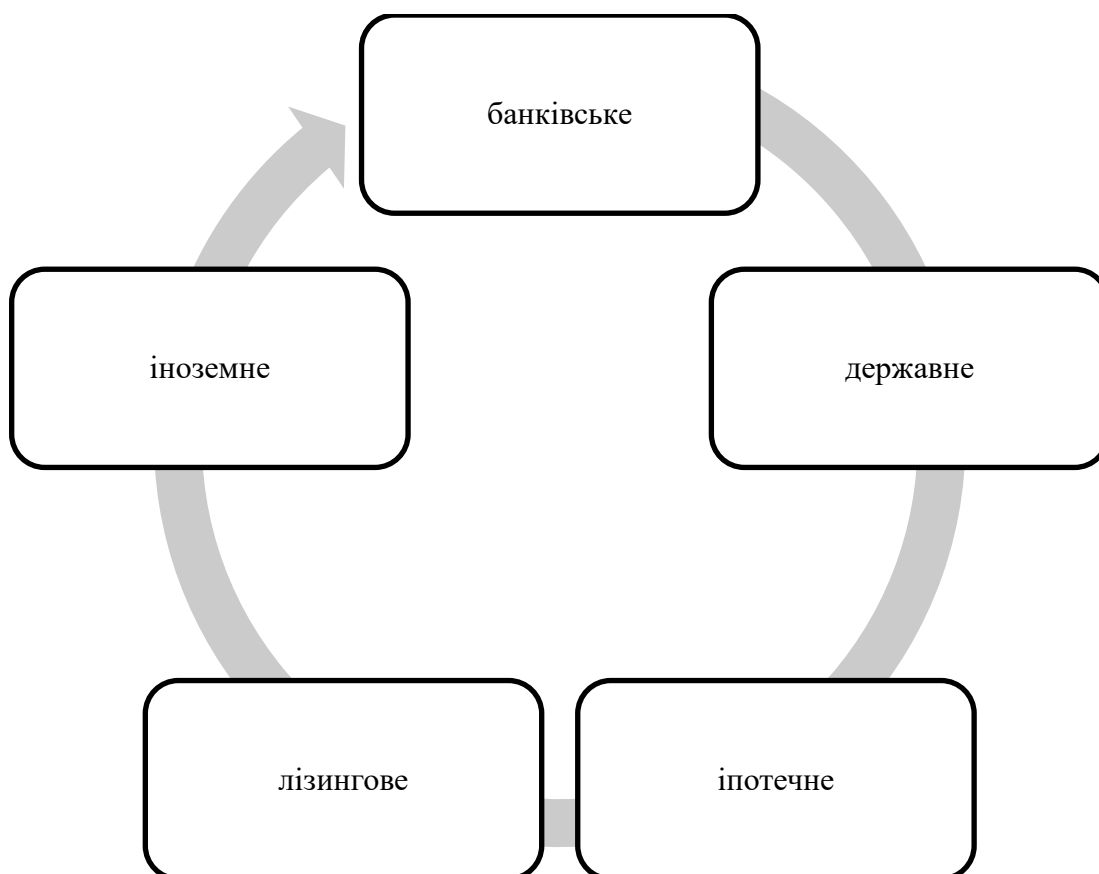

Рисунок 1.2 – Види інвестиційного кредиту залежно від кредитора

Джерело: складено автором на основі [10-14]

Розглянемо їх детальніше:

1. Банківський інвестиційний кредит є формою кредитування, яка використовується для фінансування інвестиційних проектів. Цей вид кредиту орієнтований на середньо- та довгострокове фінансування капіталовкладень і зазвичай має термін від одного до кількох років [10, с.389]. Банківські інвестиційні кредити часто використовуються для розвитку виробництва, придбання нового обладнання, проведення науково-дослідницьких робіт, реконструкції та розширення підприємств та інших інвестиційних проектів. Ці проекти мають потенціал приносити високий рівень доходу в майбутньому, що дає змогу позичальникам повернути кредит разом з нарахованими відсотками.

2. Державний інвестиційний кредит належить до фінансових відносин, де держава виступає як кредитор, а підприємства є позичальниками. Цей вид кредиту надається для здійснення капітальних інвестицій у виробництво шляхом бюджетного фінансування через міністерства, відомства або банківські установи на конкурсній основі [11, с.310]. Державний інвестиційний кредит може використовуватися для будівництва нових об'єктів, технічного переозброєння та реконструкції діючих державних підприємств у пріоритетних сферах економіки.

3. Іпотечний інвестиційний кредит представляє собою спеціальний тип кредитних відносин, в яких банки та інші кредитори надають позики на фінансування інвестиційних проектів, маючи нерухоме майно як заставу. Інвестиційний іпотечний кредит може бути наданий як іпотечними банками, так і комерційними банками [12, с.102]. Позичальниками можуть бути як юридичні, так і фізичні особи, у власності яких є нерухомість, що стає об'єктом іпотеки для отримання кредиту. Виробничі будівлі, споруди, магазини, земельні ділянки та інші активи, які належать позичальнику та не використовуються як застава за іншими угодами, можуть бути використані як забезпечення для цього типу кредиту.

4. Лізинг є специфічною формою фінансування інвестиційних проектів, де лізингодавець надає лізингоодержувачу (клієнту) майно, таке як обладнання, машини, транспортні засоби та виробничі споруди, на певний термін у використанні. Лізингоодержувач зобов'язується сплачувати регулярні платежі за

користування цим майном. Під час лізингу майно належить лізингодавцю або набувається ним за дорученням лізингоодержувача [13, с.63]. Ця форма фінансування дозволяє клієнтам отримати доступ до необхідного обладнання та ресурсів без необхідності повного придбання майна.

5. Іноземний інвестиційний кредит є міжнародним фінансовим механізмом, що дозволяє компаніям та організаціям здійснювати інвестиції в розвинуті країни або країни, що розвиваються. Ці кредити зазвичай надаються на тривалий термін, який може становити кілька років або навіть десятиліття, і супроводжуються зобов'язаннями щодо повернення отриманої суми з відсотками протягом встановленого періоду [14, с.28].

Основною метою інвестиційного кредитування є стимулювання економічного зростання та розвитку, сприяння інноваційним проектам і підтримка підприємницької діяльності [15, с.359]. Цей вид кредитування є важливим інструментом для залучення інвестицій та створення сприятливих умов для розвитку різних галузей економіки. Інвестиційний кредит відіграє важливу роль у фінансуванні інвестиційних проектів та розвитку підприємств [16, с.308]. Він дозволяє отримати необхідні фінансові ресурси для створення нових виробничих можливостей, модернізації та реконструкції існуючих, що у свою чергу сприяє підвищенню цінності компанії і її конкурентоспроможності на ринку.

Інвестиційний кредит має велике значення як для економіки в цілому, так і для окремих суб'єктів господарювання. Він є важливим джерелом фінансових ресурсів для розвитку підприємств і галузей, сприяючи створенню нових робочих місць, зростанню виробничих потужностей і покращенню життя населення [17, с.14]. Для суб'єктів господарювання інвестиційний кредит надає можливість отримати фінансові ресурси для реалізації інвестиційних проектів, що дозволяє розширювати виробництво, покращувати технологічний рівень виробництва, відкривати нові ринки збуту та забезпечувати конкурентоспроможність на ринку [18, с.13]. Особливо важливим є інвестиційний кредит для розвитку малого та середнього бізнесу, який часто має обмежені фінансові ресурси для розширення

своєї діяльності. Для цих підприємств інвестиційний кредит є можливістю отримати фінансову підтримку для реалізації ідей та зростання бізнесу.

Загалом, інвестиційне кредитування – це механізм, що дозволяє залучати кошти для здійснення інвестиційних проектів. Інвестиційний кредит відрізняється від інших видів кредитування, оскільки його особливістю є спрямованість на фінансування інвестиційних проектів, погашення кредиту здійснюється за рахунок доходів від реалізації проекту, а відсоткова ставка та термін кредитування залежать від рівня прибутковості та окупності проекту. Залежно від кредитора проекту, існують різні види інвестиційного кредитування, включаючи банківське, державне, іпотечне, лізингове та іноземне інвестиційне кредитування. Вибір виду інвестиційного кредитування залежить від ряду чинників, таких як вид і розмір проекту, наявність власних коштів, ризиків та умов повернення кредиту. Кожен вид кредитування має свої переваги та недоліки.

1.2 Особливості інвестиційного кредитування малого та середнього бізнесу

Особливості інвестиційного кредитування для малого та середнього бізнесу полягають у спеціальних умовах, які надаються цим підприємствам для фінансування проектів і розвитку. Основною актуальністю інвестиційного кредитування для малого та середнього бізнесу є стимулювання його розвитку, сприяння створенню нових робочих місць і зміцненню економічної стійкості.

Інвестиційне кредитування малого та середнього бізнесу має свої особливості порівняно з кредитуванням великих корпорацій. Систематизуємо їх на рис.1.3.

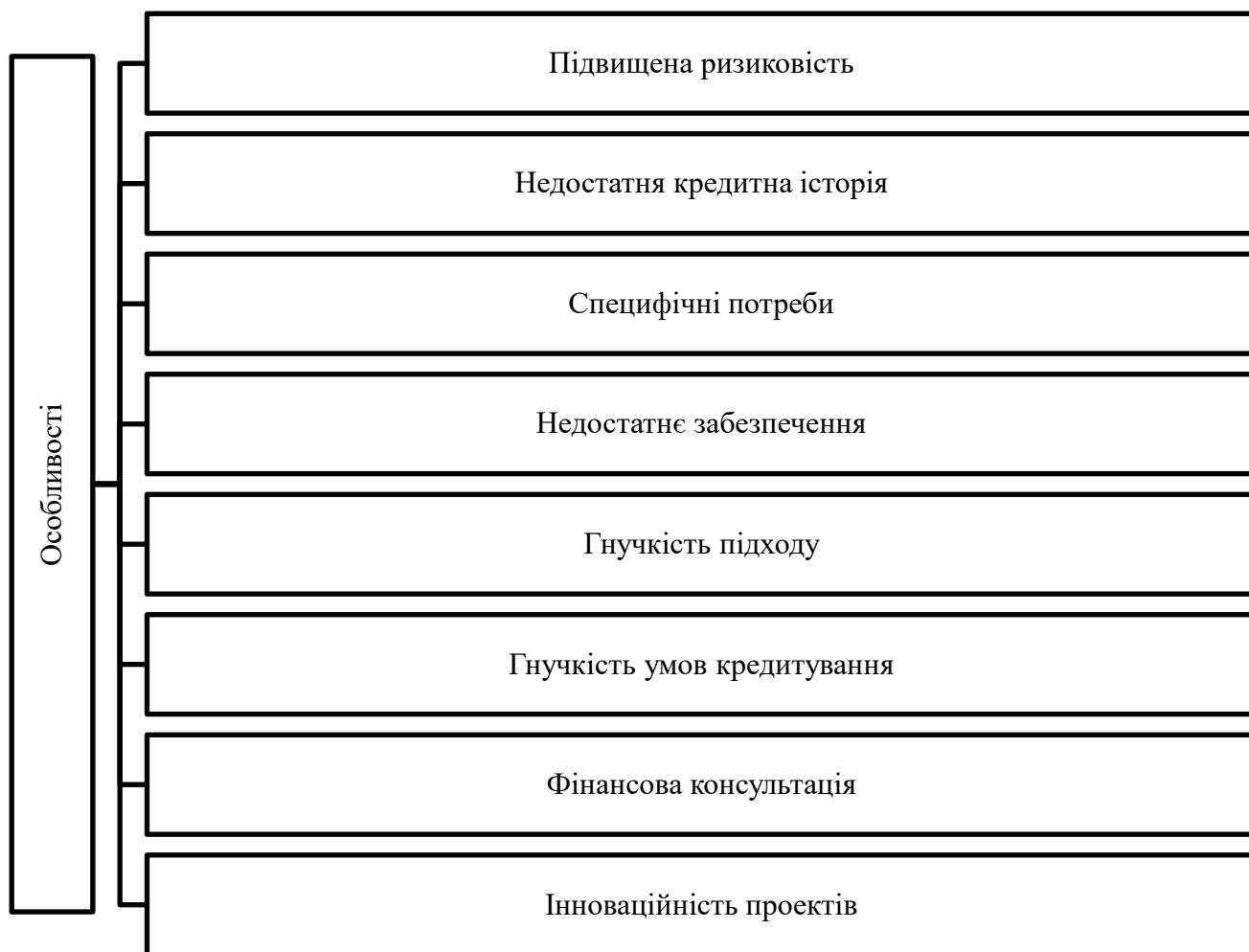

Рисунок 1.3 – Особливості інвестиційного кредитування малого та середнього бізнесу

Джерело: складено автором на основі [19-26]

Розглянемо їх детальніше.

1. Підвищена ризиковість. Малі та середні підприємства зазвичай мають обмежені фінансові ресурси та меншу фінансову стійкість порівняно з великими корпораціями [19, с.8]. Ця особливість робить їх більш ризиковими для банків та фінансових установ, які надають інвестиційні кредити. У зв'язку з цим, банки та фінансові установи можуть встановлювати вищі процентні ставки для малого та середнього бізнесу, щоб врахувати вищий ризик. Вимоги до забезпечення також можуть бути більш жорсткими, щоб забезпечити себе в разі невиконання позичальником зобов'язань.

2. Недостатня кредитна історія. Для багатьох малих та середніх підприємств, особливо для нових бізнесів, відсутність довгострокової кредитної історії є поширеною проблемою. Банки та фінансові установи зазвичай враховують кредитну історію підприємства як один із факторів при оцінці його платоспроможності та відповідності критеріям для надання кредиту. У зв'язку з цим, малі та середні підприємства можуть стикатися з вимогою банків до додаткової документації або гарантій, які допоможуть забезпечити безпеку кредитора [20, с.342]. Це може включати подання більш детальних бізнес-планів, фінансових прогнозів, звітів про дохідність та іншої релевантної інформації. Недостатня кредитна історія може бути перешкодою для малих та середніх підприємств, особливо на початкових етапах розвитку. Проте, існують спеціалізовані програми та кредитні продукти, спрямовані на підтримку молодих підприємств, які можуть бути більш гнучкими щодо вимог до кредитної історії. Крім того, з часом, з покращенням фінансової позиції та побудови позитивної кредитної історії, малі та середні підприємства можуть отримати доступ до більш вигідних кредитних умов.

3. Специфічні потреби. Малі та середні підприємства зазвичай мають конкретні потреби щодо інвестицій, які відрізняються від великих корпорацій. Ці потреби можуть включати:

- розширення виробництва, наприклад, через збільшення попиту на товари або послуги. Інвестиційне кредитування може забезпечити фінансування для придбання нового обладнання, оренди або будівництва додаткових приміщень;
- запуск нового продукту або розробка інновацій, що потребує фінансування для досліджень, розробки, маркетингу та комерціалізації нових продуктів. Інвестиційне кредитування може забезпечити необхідні ресурси для цих цілей;
- оптимізація бізнес-процесів. Інвестиційне кредитування може допомогти впровадити необхідні зміни та покрити витрати, пов'язані з цими ініціативами;
- розвиток нових ринків або міжнародна експансія – це може вимагати фінансування для маркетингу, досліджень ринку, встановлення міжнародних

партнерств та інших витрат, пов'язаних з впровадженням нових бізнес-ініціатив [21, с.117].

Інвестиційне кредитування повинно враховувати ці специфічні потреби малого і середнього бізнесу та забезпечувати достатні ресурси для їхнього розвитку. Банки і фінансові установи можуть пропонувати спеціалізовані програми та фінансову консультацію, щоб допомогти підприємствам реалізувати свої інвестиційні проекти.

4. Недостатнє забезпечення. Забезпечення є важливим аспектом інвестиційного кредитування для малих та середніх підприємств. Оскільки ці підприємства мають більшу ризиковість, банки та фінансові установи можуть вимагати додаткових забезпечень, щоб зменшити свій ризик та забезпечити повернення позичених коштів [22, с.30]. Вимоги щодо забезпечення можуть різнитися в залежності від кредитора та конкретних умов кредитування. Важливо, щоб підприємство було готовим надати необхідні документи та забезпечення для відповіді на вимоги банку або фінансової установи.

5. Гнучкість підходу. Інвестиційне кредитування малого та середнього бізнесу вимагає гнучкого підходу з боку кредитора. У порівнянні з великими корпораціями, малі та середні підприємства можуть мати коротку кредитну історію, непостійний грошовий потік або більш складні фінансові потреби [23, с.44]. Банки і фінансові установи повинні бути готовими до індивідуального підходу та пристосовувати умови кредитування до конкретної ситуації позичальника. Оскільки ці підприємства часто зіштовхуються з обмеженими ресурсами та специфічними потребами, вони потребують кредитних продуктів, які відповідають їхнім індивідуальним умовам.

6. Гнучкість умов кредитування. Для малих та середніх підприємств гнучкість умов кредитування є важливою. Це означає, що кредитні продукти повинні бути пристосовані до специфічних потреб та можливостей підприємства, зокрема стосовно графіку погашення кредиту і ставок [24, с.6]. Гнучкість умов кредитування означає, що банки та фінансові установи повинні бути готові пристосовувати свої кредитні продукти до потреб і можливостей малих та середніх

підприємств. Це може включати гнучкість у графіку погашення кредиту, можливість використання періодів пільгового погашення або адаптацію відсоткової ставки до рівня ризику та прибутковості проекту. Гнучкість умов кредитування сприяє збільшенню доступності фінансування для малих і середніх підприємств, допомагає їм реалізовувати свої інвестиційні проекти та сприяє їхньому розвитку. Такий підхід також сприяє побудові довгострокових відносин між підприємством і кредитором, що є важливим фактором для успішного інвестиційного кредитування малого та середнього бізнесу.

7. Фінансова консультація. Для малого та середнього бізнесу важливо отримувати фінансову консультацію і підтримку від банків та фінансових установ. Банки і фінансові установи можуть надати підприємствам необхідну експертну підтримку та консультування щодо фінансових аспектів їхніх інвестиційних проектів [25, с.72]. Фінансова консультація може включати такі аспекти, як оцінка фінансової стійкості підприємства, аналіз потенційного ризику та доцільності проекту, розробка фінансових стратегій і планів, а також поради щодо оптимальних умов кредитування. Отримання фінансової консультації допомагає малим і середнім підприємствам приймати обґрунтовані рішення щодо своїх інвестиційних проектів та ефективно управляти своїми фінансовими ресурсами. Консультанти можуть допомогти підприємствам уникнути фінансових помилок, зрозуміти можливі ризики та знайти оптимальні рішення для досягнення фінансового успіху. Додатково, фінансова консультація може допомогти підприємствам збільшити свою фінансову грамотність та зростати як суб'єкти господарювання. Вона надає можливість отримати цінні знання і навички в галузі фінансів, що дозволяє підприємствам бути більш компетентними та самодостатніми у веденні своєї бізнес-діяльності.

8. Інноваційність проектів. Малі і середні підприємства є важливим джерелом інновацій, оскільки вони часто втілюють новаторські ідеї та розробляють передові технології. Інноваційні проекти можуть включати запуск нових продуктів, впровадження технологічних змін або розширення виробництва з використанням нових підходів [26, с.143]. Інвестиційне кредитування може сприяти розвитку та

реалізації цих проектів, що стимулює економічний розвиток і конкурентоспроможність. Банки та фінансові установи повинні бути відкритими до фінансування інноваційних ідей та пропозицій з боку малого і середнього бізнесу. Це може включати створення спеціалізованих кредитних програм, які сприяють фінансуванню інноваційних ідей, зниження процентних ставок для цих проектів або надання додаткових підтримок у вигляді консультацій та менторства. Розвиток інновацій в малих і середніх підприємствах має значний потенціал для стимулювання економічного зростання, посилення конкурентоспроможності та створення нових робочих місць. Інвестиційне кредитування, спрямоване на інноваційні проекти, допомагає підтримати цей потенціал та сприяє сталому розвитку малого і середнього бізнесу.

Загалом, інвестиційне кредитування малого та середнього бізнесу має на меті сприяти їхньому розвитку і зростанню, проте вимагає додаткової уваги до ризиків та особливостей цих підприємств.

Таким чином, інвестиційне кредитування малого та середнього бізнесу має свої особливості, які відрізняють його від кредитування великих корпорацій. Малі та середні підприємства часто зіштовхуються з обмеженими ресурсами, недостатньою кредитною історією і специфічними потребами. Для успішного інвестиційного кредитування цих підприємств необхідна гнучкість підходу з боку кредиторів, спеціалізовані програми та підтримка, а також фінансова консультація. Забезпечення та ризиковість також впливають на умови кредитування. Крім того, інвестиційне кредитування може стимулювати інноваційні проекти, що сприяє розвитку малого і середнього бізнесу та економічному зростанню. Враховуючи ці особливості, банки та фінансові установи повинні пристосовувати свої підходи та продукти, щоб задовольнити фінансові потреби малого і середнього бізнесу.

1.3 Законодавче забезпечення інвестиційного кредитування

Інвестиційне кредитування є важливим інструментом для приваблення інвестицій та стимулювання економічного зростання. Законодавче забезпечення інвестиційного кредитування в Україні включає різні нормативні акти, які регулюють умови, процедури та вимоги для надання й отримання кредитів.

Нормативно-правове забезпечення процесу інвестиційного кредитування включає чинне законодавство України, положення та рішення Національного банку України, постанови Кабінету Міністрів України, статuti банків тощо. Зокрема, нормативно-правове регулювання інвестиційного кредитування малого бізнесу в Україні включає (рис.1.4):

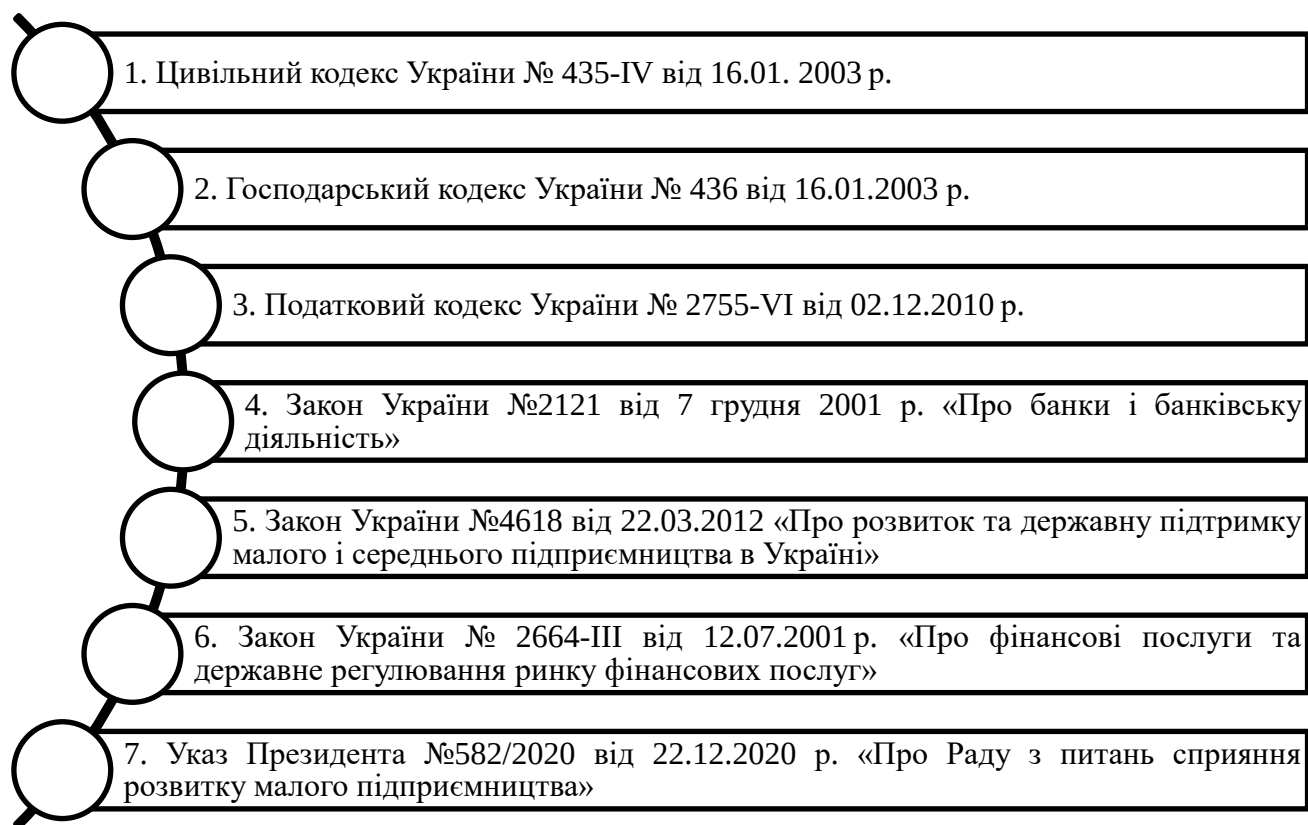

Рисунок 1.4 – Законодавче забезпечення інвестиційного кредитування в Україні

Джерело: складено автором на основі [19-26]

Розглянемо їх детальніше.

1. Цивільний кодекс України № 435-IV від 16.01. 2003 р. [27]. Цей кодекс встановлює загальні правила та принципи, які використовуються в сфері господарських відносин, включаючи інвестиційне кредитування. Він регулює правові відносини між боржниками та кредиторами, умови укладання кредитних угод, порядок виконання зобов'язань тощо. Цивільний кодекс України також визначає відповідальність сторін у випадку невиконання або неналежного виконання зобов'язань за кредитними угодами. Кодекс встановлює правила стосовно визначення величини відсотків та комісій за надання кредиту, а також порядок зміни умов кредитування. Він також регулює питання стягнення заборгованості з боржника та виконання рішень суду щодо кредитних спорів. Кодекс також встановлює права та обов'язки кредитора і боржника, включаючи право кредитора на вимогу раніше виплати кредиту в разі порушення зобов'язань боржником.

2. Господарський кодекс України № 436 від 16.01.2003 р. [28]. Цей кодекс містить положення, що стосуються господарської діяльності та підприємництва. Він встановлює правові основи для здійснення бізнесу, включаючи положення про кредитування, умови ведення підприємницької діяльності та права та обов'язки підприємців. Кодекс містить положення щодо зобов'язань підприємців щодо повернення кредиту, включаючи строкові обмеження та процедури погашення заборгованості. Він також встановлює правові основи для захисту кредиторських прав та можливості стягнення заборгованості з боржника.

3. Податковий кодекс України № 2755-VI від 02.12.2010 р. [29]. Цей кодекс визначає правові норми, які стосуються оподаткування бізнесу в Україні. Він включає положення, які стосуються оподаткування доходів, отриманих від інвестиційного кредитування, а також податкові пільги та стимули для малих підприємств. Кодекс визначає правила оподаткування таких доходів, включаючи встановлення ставок податків та порядок їх сплати. Податковий кодекс також включає положення щодо податкових пільг та стимулів для малих підприємств – ці пільги можуть передбачати зниження податкових ставок, звільнення від окремих податків або інші форми підтримки та стимулювання малих підприємств

4. Закон України №2121 від 7 грудня 2001 р. «Про банки і банківську діяльність» [30]. Цей закон регулює діяльність банків в Україні. Він встановлює вимоги щодо надання кредитів, процедури їх отримання та умови погашення, а також права та обов'язки банків і клієнтів. Закон також визначає права та обов'язки банків і їх клієнтів у відносинах, пов'язаних з кредитуванням. Він встановлює правила щодо конфіденційності та захисту інформації про клієнтів банків, а також визначає обов'язки банків щодо надання інформації клієнтам про умови кредитування і зміни у цих умовах. Закон також встановлює механізми контролю і нагляду за діяльністю банків, зокрема щодо їх фінансової стабільності та забезпечення дотримання прав клієнтів. Він визначає процедури ліцензування та регулювання діяльності банків, а також механізми розгляду скарг і спорів між банками та їх клієнтами.

5. Закон України №4618 від 22.03.2012 «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» [31]. Цей закон визначає механізми підтримки та розвитку малого бізнесу в Україні, включаючи фінансову підтримку, в тому числі кредитування. Він встановлює правила надання пільг та підтримки для підприємств малого бізнесу, включаючи кредитні програми і гарантії. Згідно з цим законом, встановлюються правила і умови надання пільг та підтримки для підприємств малого бізнесу. В рамках фінансової підтримки, закон визначає можливість кредитування малих підприємств за сприятливими умовами, включаючи низькі процентні ставки, гнучкі умови погашення та інші пільги. Закон також передбачає створення спеціальних кредитних програм і гарантійних схем для малих підприємств, які допомагають залучати фінансування від банків та інших фінансових установ. Ці програми і гарантії сприяють зменшенню ризиків для банків при кредитуванні малого бізнесу та забезпеченню доступу до фінансування для цього сектору економіки.

6. Закон України № 2664-III від 12.07.2001 р. «Про фінансові послуги та державне регулювання ринку фінансових послуг» [32]. Цей закон встановлює загальні принципи та вимоги до фінансових послуг в Україні, включаючи інвестиційне кредитування. Він регулює діяльність фінансових установ, зокрема,

банків, що надають кредити. Закон встановлює основні правила та стандарти, що повинні дотримуватись фінансовими установами під час здійснення інвестиційного кредитування. Він регулює взаємовідносини між фінансовими установами та клієнтами, умови надання і використання кредитів, вимоги до документації, права та обов'язки сторін. Крім того, закон встановлює механізми контролю та нагляду за діяльністю фінансових установ, зокрема в сфері кредитування. Він передбачає наявність регуляторних органів, які здійснюють контроль за додержанням законодавства та встановлених правил у сфері фінансових послуг.

7. Указ Президента №582/2020 від 22.12.2020 р. «Про Раду з питань сприяння розвитку малого підприємництва» [33]. Цим указом створюється Рада з питань сприяння розвитку малого підприємництва, яка координує заходи з підтримки та розвитку малого бізнесу в Україні, включаючи інвестиційне кредитування. Рада з питань сприяння розвитку малого підприємництва має на меті створення сприятливих умов для розвитку малого бізнесу в Україні шляхом координації діяльності різних органів влади та зацікавлених сторін. Вона сприяє створенню ефективної системи підтримки малого підприємництва, включаючи розробку та впровадження кредитних програм, спрямованих на забезпечення фінансової підтримки малим підприємствам, включаючи інвестиційне кредитування.

8. Постанова Кабінету міністрів України № 28 від 24 січня 2020 р. «Про надання фінансової державної підтримки» [34]. Її метою є стимулювання розвитку бізнесу, забезпечення фінансової стабільності та підтримка учасників економічної діяльності. Постанова визначає механізми і умови надання фінансової державної підтримки, зокрема кредитів, грантів, гарантій та інших інструментів. Вона встановлює правила і процедури отримання фінансової підтримки від держави, а також умови використання цих коштів.

В Україні немає спеціального законодавства, яке регулює відносини з інвестиційного кредитування, що реалізується небанківськими фінансовими компаніями. У цьому випадку застосовуються загальні норми Цивільного кодексу України та Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання

ринку фінансових послуг». Однак ці законодавчі акти не враховують особливостей таких відносин, що призводить до недостатнього законного захисту споживачів, які укладають кредитні угоди з такими компаніями.

Таким чином, законодавче забезпечення інвестиційного кредитування малих та середніх підприємств в Україні включає ряд нормативно-правових актів, які регулюють відносини між боржниками та кредиторами, умови укладання кредитних угод, оподаткування бізнесу, діяльність банків та фінансових установ, підтримку та розвиток малого бізнесу. Цивільний кодекс України та Господарський кодекс України встановлюють загальні правила та принципи, що застосовуються в сфері господарських відносин, включаючи інвестиційне кредитування. Податковий кодекс України визначає правові норми щодо оподаткування бізнесу, включаючи доходи від інвестиційного кредитування та податкові пільги для малих підприємств. Закон України «Про банки і банківську діяльність» регулює діяльність банків, встановлюючи вимоги щодо надання кредитів, процедури отримання та погашення, а також права та обов'язки банків та клієнтів. Закон «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» визначає механізми підтримки малого бізнесу, включаючи фінансову підтримку, кредитування, та встановлює правила надання пільг та гарантій. Закон «Про фінансові послуги та державне регулювання ринку фінансових послуг» встановлює загальні принципи та вимоги до фінансових послуг, включаючи інвестиційне кредитування. Указ Президента «Про Раду з питань сприяння розвитку малого підприємництва» створює орган, який координує заходи з підтримки та розвитку малого бізнесу, включаючи інвестиційне кредитування. Враховуючи ці закони та нормативно-правові акти, в Україні існує правова база для здійснення інвестиційного кредитування, яка визначає умови, процедури та права та обов'язки сторін у таких угодах.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ІНВЕСТИЦІЙНОГО КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ

2.1 Стан та аналіз джерел кредитування малого та середнього бізнесу

Малі та середні підприємства є важливим елементом економічного розвитку багатьох країн. Ці підприємства створюють робочі місця, сприяють інноваціям і споживають товари та послуги інших компаній. Однак, їх розвиток часто обмежується відсутністю фінансування. Тому джерела кредитування малого та середнього бізнесу є важливою темою для аналізу.

Для початку проаналізуємо загальну динаміку кредитування малого та середнього бізнесу в Україні (табл.2.1).

Таблиця 2.1 – Динаміка кредитування малого та середнього бізнесу в Україні за 2017-2022 рр.

Рік	Кредити МСБ всього, млн грн	Ланцюговий приріст		Базисний приріст	
		абсолютний, млн грн	відносний, %	абсолютний, млн грн	відносний, %
2017	829 932	-	-	-	-
2018	859 740	29 808	3,59	29 808	3,59
2019	744 648	-115 093	-13,39	-85 284	-10,28
2020	724 157	-20 491	-2,75	-105 775	-12,75
2021	752 324	28 168	3,89	-77 608	-9,35
2022	754 371	2 047	0,27	-75 561	-9,10

Джерело: складено автором на основі [35]

За даними табл.2.1 можемо зробити наступні висновки. З 2017 по 2018 рік спостерігався зріст кредитування МСБ на 29 808 млн грн, що становить приріст на 3,59%. Це свідчить про позитивну тенденцію в розвитку кредитування МСБ. З 2018 по 2019 рік відбулось зменшення кредитування МСБ на 115 093 млн грн, що становить спад на 13,39% та пов'язано з економічною нестабільністю, політичними факторами та змінами у кредитних умовах. У цей період економіка країни відображала позитивну тенденцію зростання, що стимулювало попит на кредити

серед МСБ. Підприємства, спостерігаючи збільшення попиту на свою продукцію або послуги, потребували додаткових фінансових ресурсів для розширення бізнесу, модернізації виробництва, запуску нових проектів тощо. З 2019 по 2020 рік також відбулось зменшення кредитування МСБ на 20 491 млн грн, що становить спад на 2,75% та свідчить про подальше скорочення доступності кредитів для МСБ. З 2020 по 2021 рік спостерігається зростання кредитування МСБ на 28 168 млн грн, що становить приріст на 3,89%. Це позитивний сигнал, що кредитування МСБ знову починає набирати обертів. З 2021 по 2022 рік відбувається мінімальний приріст кредитування МСБ на 2 047 млн грн, що становить приріст на 0,27%. Хоча цей приріст незначний, він все ж життєвоважливий для збереження позитивної тенденції.

Загалом, вказані дані свідчать про коливання в кредитуванні малого та середнього бізнесу, його нестабільність в Україні протягом останніх років. Важливо враховувати ширший контекст, включаючи економічні, політичні та регуляторні фактори, для повного розуміння динаміки кредитування МСБ в країні.

Також визначимо структуру кредитування малого та середнього бізнесу в Україні в розрізі валют (рис.2.1).

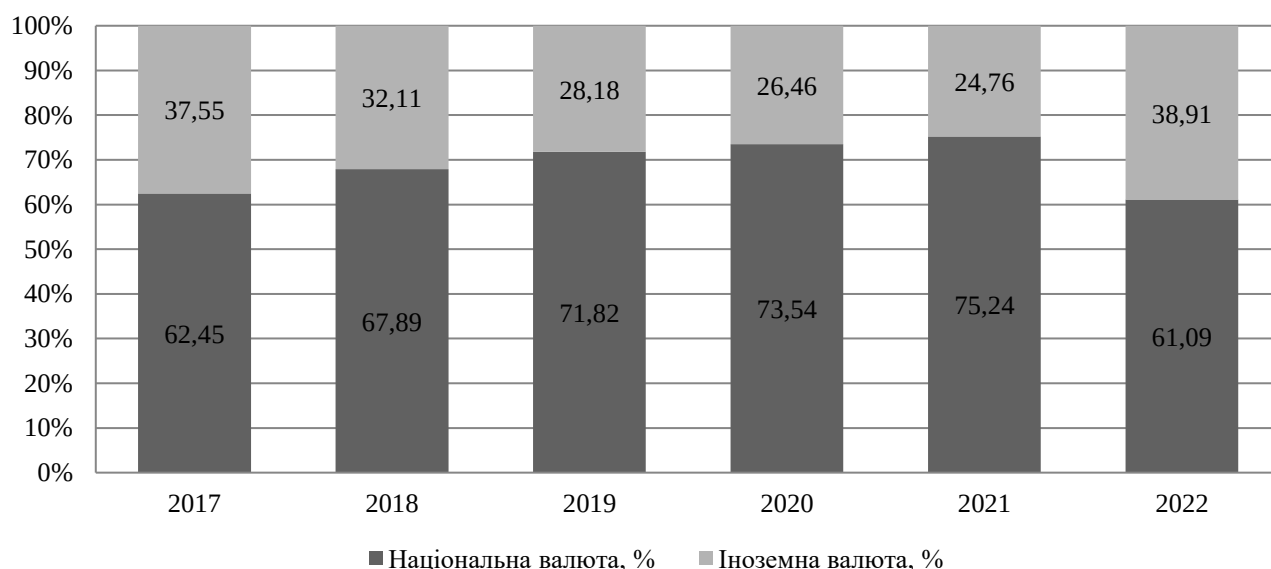

Рисунок 2.1 – Структура кредитування малого та середнього бізнесу в Україні в розрізі валют за 2017-2022 рр., %

Джерело: складено автором на основі [35]

За даними рис.2.1 можемо зробити наступні висновки. У 2017 році національна валюта складала 62,45% від загального обсягу кредитів, тоді як іноземна валюта становила 37,55%. У наступному році, 2018, частка кредитів у національній валюті збільшилася до 67,89%, в той час як частка кредитів у іноземній валюті зменшилася до 32,11%, що пов'язано зі змінами валютних курсів. У наступні роки, з 2019 по 2021 рік, спостерігалось поступове зростання частки кредитів у національній валюті та зменшення в частці кредитів у іноземній валюті. У 2021 році національна валюта складала 75,24% від загального обсягу кредитів, тоді як іноземна валюта становила 24,76%, що пов'язано зі зміною валютних регуляцій, політикою Національного банку України та зростанням валютного ризику для МСБ. Однак, у 2022 році спостерігається зворотна тенденція, де частка кредитів у національній валюті зменшилася до 61,09%, а частка кредитів у іноземній валюті зросла до 38,91%, що пов'язано з зовнішньоекономічною ситуацією внаслідок війни та умовами кредитування. Загалом, можна зробити висновок, що в період з 2017 по 2022 роки структура кредитування малого та середнього бізнесу в Україні в розрізі валют зазнавала коливань. Однак, у загальному тренді було збільшення частки кредитів у національній валюті та зменшення в частці кредитів у іноземній валюті, що сприяє зменшенню валютного ризику для МСБ.

Також визначимо структуру кредитування малого та середнього бізнесу в Україні за розміром суб'єкта господарювання (рис.2.2).

За даними рис.2.2 можемо зробити наступні висновки. У 2017 році суб'єкти середнього підприємництва отримали 13,05% від загального обсягу кредитів, суб'єкти малого підприємництва – 33,72%, а суб'єкти мікропідприємництва – 53,23%. У 2018 році спостерігається зростання частки кредитів, наданих суб'єктам середнього підприємництва, до 32,68%. Частка кредитів, наданих суб'єктам малого підприємництва, залишається стабільною на рівні 33,10%, тоді як частка кредитів, наданих суб'єктам мікропідприємництва, зменшується до 34,21%. З 2019 по 2021 рік спостерігається значне зміщення структури кредитування. У 2021 році найбільш значиме зростання спостерігається в частці кредитів для суб'єктів

середнього підприємництва. Частка кредитів для суб'єктів малого підприємництва зменшується до 28,70%, а частка кредитів для суб'єктів мікропідприємництва скорочується до 16,24%.

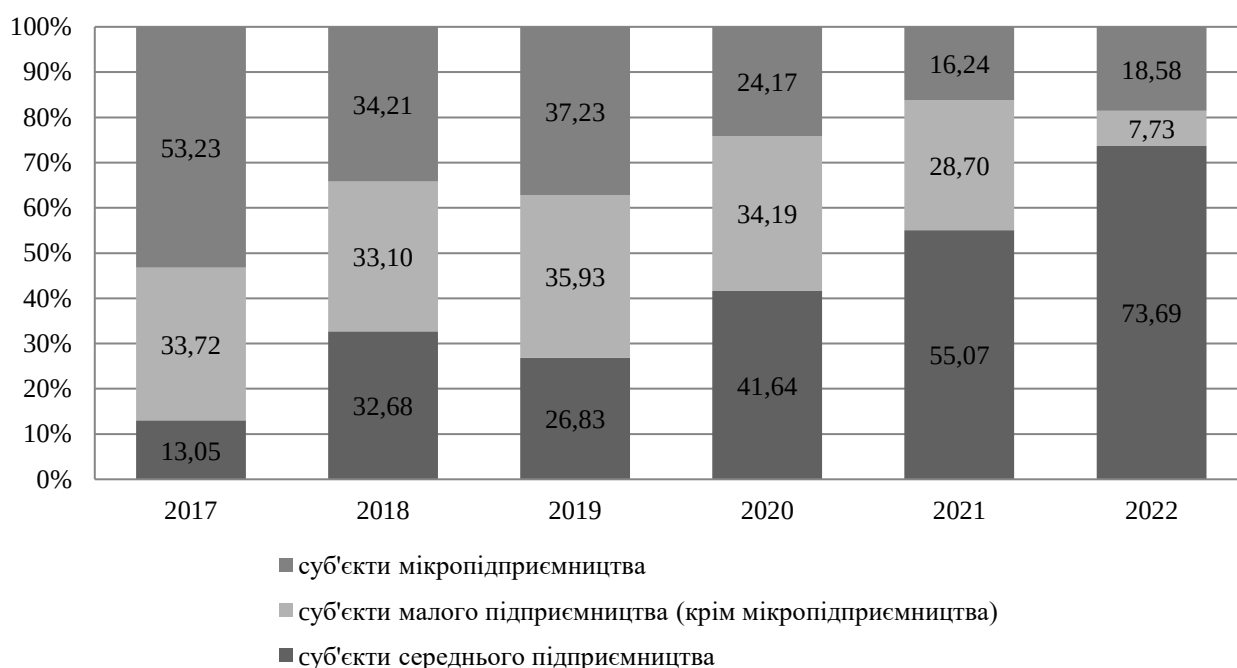

Рисунок 2.2 – Структура кредитування малого та середнього бізнесу в Україні за розміром суб'єкта господарювання за 2017-2022 рр., %

Джерело: складено автором на основі [35]

У 2022 році спостерігається ще більше зміщення в структурі кредитування. Частка кредитів для суб'єктів середнього підприємництва зростає до 73,69%, тоді як частка кредитів для суб'єктів малого підприємництва падає до 7,73%. Частка кредитів для суб'єктів мікропідприємництва зростає до 18,58%.

Загалом, можна зробити висновок, що протягом розглянутого періоду спостерігається зростання частки кредитів для суб'єктів середнього підприємництва та зменшення частки кредитів для суб'єктів малого підприємництва. При цьому частка кредитів для суб'єктів мікропідприємництва також зазнає коливань, проте загалом за розглянутий період її рівень залишається відносно стабільним. Це можна пояснити більшою фінансовою стійкістю та досвідом середніх підприємств, що робить їх менш ризиковими для банків. Одночасно, зміни у розподілі кредитів для суб'єктів мікропідприємництва можуть

бути результатом коливань в економіці та фінансовому стані цих підприємств, проте загалом рівень кредитування для них залишається стабільним.

Також визначимо структуру кредитування малого та середнього бізнесу в Україні в розрізі строків (рис.2.3).

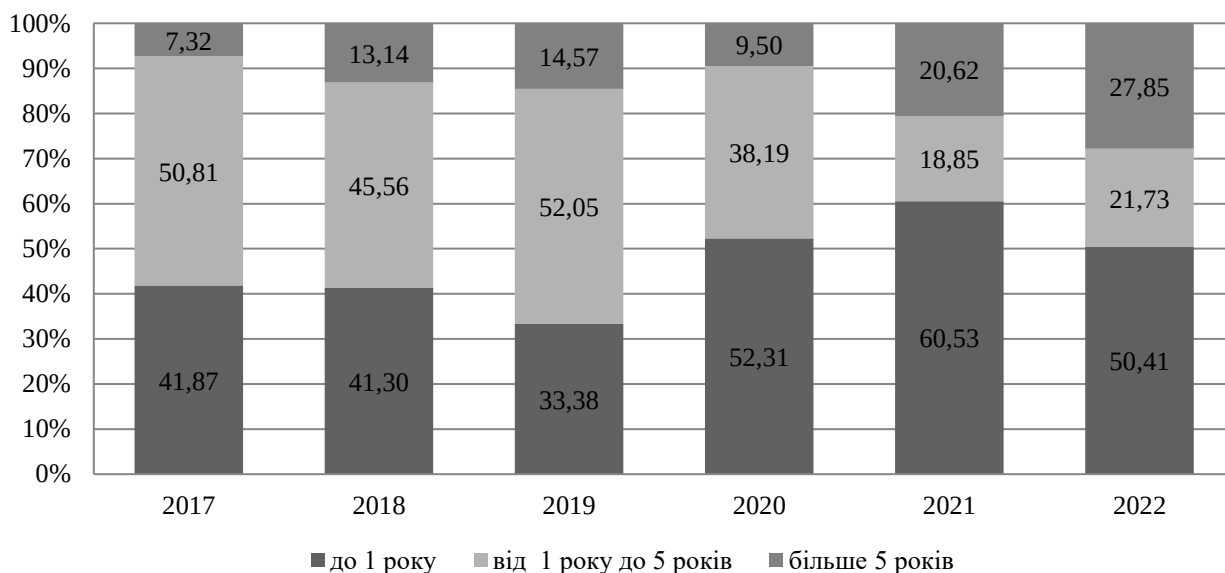

Рисунок 2.3 – Структура кредитування малого та середнього бізнесу в Україні в розрізі строків за 2017-2022 рр., %

Джерело: складено автором на основі [35]

За даними рис.2.3 можемо зробити наступні висновки. У 2017 році більшість кредитів (50,81%) надавалася на строк від 1 року до 5 років, тоді як кредити до 1 року склали 41,87%, а кредити на строк більше 5 років становили 7,32%. У 2022 році знову спостерігалось зміщення в структурі кредитування. Кредити до 1 року залишились на відносно стабільному рівні та склали 50,41%, кредити на строк від 1 року до 5 років склали 21,73%, а частка кредитів на строк більше 5 років зросла до 27,85%. Загалом, можна зробити висновок, що протягом розглянутого періоду відбувалися зміни в структурі кредитування малого та середнього бізнесу в Україні в розрізі строків. Відбувалося зростання кредитів на короткострокові періоди (до 1 року) у 2021 році, але в 2022 році цей тренд змінився. Кредити на тривалий термін (більше 5 років) також показали зростання в 2021 і 2022 роках, в той час як кредити на строк від 1 року до 5 років здебільшого зменшувалися протягом цього періоду.

Для кредитування малого та середнього бізнесу існує кілька потенційних джерел фінансування:

- банки є традиційним джерелом кредитування для бізнесу. Вони пропонують різні види підприємницьких кредитів, таких як кредитні лінії, інвестиційні кредити та кредити на розвиток бізнесу. Для отримання кредиту від банку, зазвичай потрібно буде представити бізнес-план, фінансову звітність та документи, що підтверджують стабільність бізнесу;
- інвестиційні компанії та венчурні фонди можуть фінансувати малі та середні підприємства, які мають великий потенціал росту і інноваційні ідеї. Вони можуть інвестувати в обмін на власний капітал або частку в бізнесі;
- урядові організації, благодійні фонди та неприбуткові організації можуть надавати гранти та субсидії для розвитку малого та середнього бізнесу. Ці джерела фінансування можуть бути національними, регіональними або місцевими, і вони можуть мати певні умови та критерії відбору;
- краудфандинг є новим способом залучення фінансування, де громадськість вкладає кошти в проекти або бізнеси, які їм подобаються. Цей метод дозволяє підприємцям залучити капітал без необхідності традиційних джерел фінансування.

Таким чином, впродовж розглянутого періоду (2017-2022), були спостережені коливання в обсязі кредитів МСБ. Починаючи зі спаду в 2018-2020 роках, коли обсяги кредитів зменшувалися, в 2021 році було відзначено значне зростання, а в 2022 році відбулось лише незначне збільшення обсягу кредитування. Протягом розглянутого періоду спостерігалось збільшення частки кредитів у національній валюті, в той час як частка кредитів у іноземній валюті зменшувалася. Це свідчить про більшу увагу до внутрішнього ринку та зменшення залежності від зовнішніх факторів. У період з 2017 по 2022 роки відбулися зміни у структурі кредитування за розміром суб'єкта господарювання. Частка середнього підприємництва зростала, в той час як частка малого та мікропідприємництва зменшувалася, що свідчить про більшу підтримку та розвиток середнього бізнесу в країні. В цілому, надані дані свідчать про динамічну природу кредитування МСБ в

Україні, де спостерігаються коливання в обсягах та структурі кредитів залежно від економічних та ринкових умов.

2.2 Надання фінансової державної підтримки підприємствам малого і середнього бізнесу

Фінансова державна підтримка підприємствам малого і середнього бізнесу є важливою складовою економічного розвитку. Багато країн розробляють та впроваджують різноманітні програми та заходи, щоб забезпечити підтримку цього сектору. Основною метою такої підтримки є стимулювання підприємництва, забезпечення робочих місць, сприяння інноваціям та загальному економічному зростанню.

Фінансова державна підтримка підприємствам малого і середнього бізнесу є важливою для стимулювання економічного розвитку і сприяння підприємству. У даний час доступні різні грантові програми, які надають фінансову допомогу малим та середнім підприємствам у різних сферах (рис.2.4):

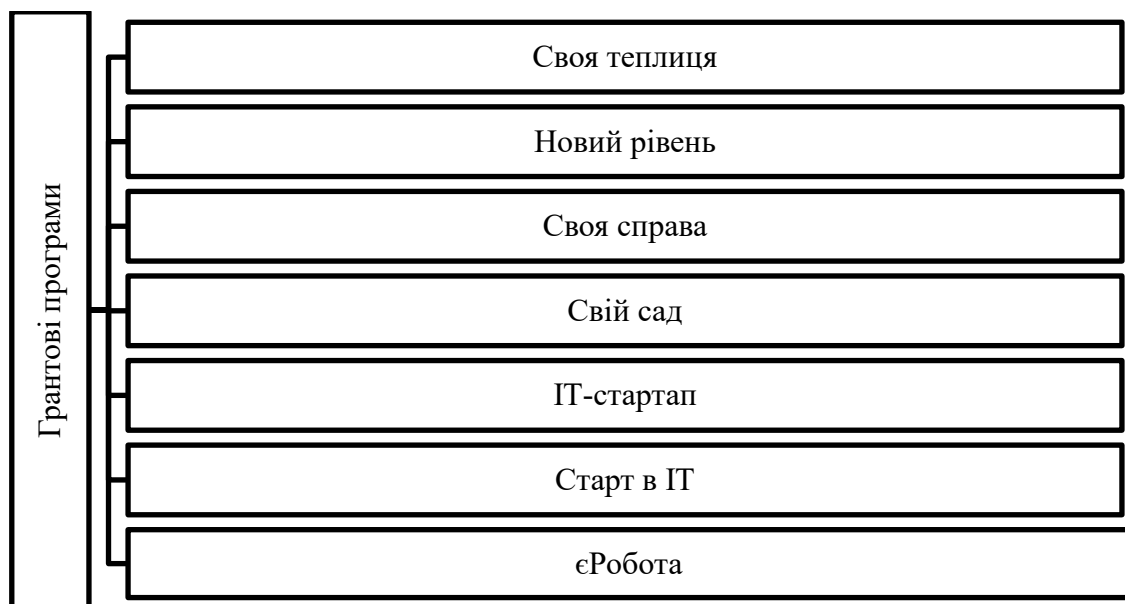

Рисунок 2.4 – Грантові програми, які надають фінансову допомогу малим та середнім підприємствам у різних сферах в Україні в 2023 році

Джерело: складено автором на основі [36]

Розглянемо їх детальніше.

1. Програма «Своя теплиця» надає гранти для розвитку тепличного господарства. Підприємства можуть отримати до 7 млн грн на створення тепличного комплексу, закупівлю посівних матеріалів та технічного обладнання. Умовою отримання гранту є створення не менше 40 робочих місць.

2. Програма «Новий рівень» надає гранти переробним підприємствам для придбання обладнання та збільшення виробничих потужностей. Підприємства можуть отримати до 8 млн грн для розширення виробництва меблів, будматеріалів, одягу, фурнітури, металообробки, аграрної переробки та інших галузей. Отримувач гранту повинен створити до 25 робочих місць.

3. Програма «Своя справа» надає мікрогранти до 250 тис грн для розвитку малого і мікробізнесу. Гранти можна використовувати на придбання обладнання, сировини, оренду, маркетинг та інші потреби підприємств. Отримувач гранту зобов'язаний створити щонайменше одне робоче місце.

4. Програма «Свій сад» надає гранти для створення або розвитку садівництва, ягідництва та виноградарства. Гранти можна отримати на висадження нових садів, ягідників та виноградників. Отримувачі гранту повинні співфінансувати проєкт, але можуть отримати до 70% вартості проєкту або до 400 тис грн. Підприємства повинні створити від 6 до 10 робочих місць.

5. Програма «ІТ-стартап» надає гранти до 3,5 млн грн для створення ІТ-компаній та забезпечення робочих місць у сфері високих технологій. Гранти можна використовувати на зарплату працівників, консультаційні послуги, обладнання, дослідницькі роботи та маркетинг. Умовою отримання гранту є створення не менше 3 робочих місць.

6. Програма «Старт в ІТ» надає гранти для навчання у сфері ІТ. Учасники можуть отримати фінансування для отримання професії в ІТ у сертифікованих школах.

7. Урядова програма «єРобота» представляє собою ініціативу держави, спрямовану на стимулювання підприємницької активності та забезпечення працевлаштування шляхом надання грантів. Офіційний веб-сайт програми

«єРобота» був запущений з метою надання детальної інформації про умови участі в грантових конкурсах та можливість подачі заявок для отримання фінансової підтримки від держави. Основна мета цієї програми полягає в тому, щоб кожному, хто володіє бажанням, необхідними навичками та конкретним бізнес-планом, було надано можливість розпочати власну справу або розширити існуючий бізнес. Гранти, надані в рамках програми, надають фінансову підтримку, що дозволяє здійснити плани з розвитку підприємницької діяльності та сприяє збільшенню кількості робочих місць шляхом працевлаштування людей.

Однією з основних цілей програми «єРобота» є створення нових робочих місць шляхом працевлаштування людей. Це може призвести до збільшення кількості оподаткованого доходу, який сплачується як робочими місцями, так і самими підприємствами. Шляхом надання фінансової підтримки підприємцям для реалізації їх бізнес-планів та розширення підприємницької діяльності, програма «єРобота» може сприяти зростанню обсягу виробництва та послуг. Це може впливати на збільшення прибутку підприємств і, відповідно, на збільшення податкових надходжень у державний бюджет.

Ці програми надають підприємствам можливість отримати гранти для придбання обладнання, розширення виробничих потужностей, створення нових робочих місць, розвитку нових галузей та експортної діяльності. Важливо враховувати умови кожної програми, такі як обов'язок створення робочих місць, співфінансування проєкту та відповідність діяльності підприємства критеріям програми. Надання фінансової підтримки підприємствам малого і середнього бізнесу є важливим кроком у стимулюванні економічного зростання, створенні нових робочих місць та розвитку інноваційних секторів. Ці грантові програми сприяють розвитку підприємництва, покращенню конкурентоспроможності підприємств та залученню інвестицій у різні галузі економіки. Звертаємо увагу, що останні дві грантові програми перебувають на стадії розробки і подання заявок на них наразі ще неможливо.

Уряд також успішно впровадив іншу державну програму під назвою «Компенсація за працевлаштування внутрішньо переміщених осіб (ВПО)». Ця

програма надає компенсацію роботодавцям за витрати на оплату праці кожної особи, яка була працевлаштована з числа внутрішньо переміщених осіб внаслідок проведення бойових дій під час воєнного стану в Україні. Витрати компенсуються за рахунок коштів резервного фонду державного бюджету. Суб'єкт господарювання, який працевлаштував внутрішньо переміщену особу з рівнем заробітної плати не нижче мінімального, може подати заяву на отримання компенсації. Для цього необхідно виконати такі умови: подати всю необхідну податкову звітність та сплатити відповідні платежі, а також не бути неприбутковою організацією.

Крім грантових програм, уряд також надає підтримку бізнесу через кредитні та лізингові програми. Одна з таких програм – «Доступні кредити 5-7-9%» [37]. В рамках цієї програми дев'ять банків пропонують різні види кредитів, такі як кредитні лінії, інвестиційні кредити, поповнення обігових коштів та інші. Ці кредити надаються за зниженими процентними ставками.

Додаткові зміни до програми були внесені 18 березня 2022 року для підтримки та активізації підприємницької діяльності під час дії воєнного стану. Зокрема, програма була розширена, щоб охопити середні підприємства з річним доходом до 50 млн євро і великі підприємства з річним доходом понад 50 млн євро, незалежно від кількості працюючих. Максимальна сума кредиту для всіх суб'єктів підприємництва була збільшена з 50 млн гривень до 60 млн гривень з урахуванням групи пов'язаних компаній. Також було встановлено, що заявки на участь у програмі можуть подаватись протягом періоду дії воєнного стану [37].

Для зручності підприємців у пошуку доступних кредитних пропозицій було створено портал Дія.Бізнес-Маркетплейс, який пропонує широкий вибір фінансових можливостей для бізнесу. Цей портал допомагає знайти найбільш підходящі кредитні умови та здійснити відповідні фінансові операції.

Також варто відзначити, що існують лізингові програми підтримки, які також долучаються до державного фінансування і пропонують знижені ставки. Ці програми надають можливість бізнесу здійснити лізингові угоди з більш вигідними умовами. Державна програма «Доступний фінансовий лізинг – 5-7-9%»,

запровадженої за ініціативи Президента та Уряду України з метою підтримки малого, у тому числі мікропідприємництва, середнього підприємництва), збільшення обсягів виробництва, експорту, імпортозаміщення, високотехнологічного виробництва, енергоефективності, впровадження інновацій, а також сприяння створенню нових робочих місць та підприємств, поверненню трудових мігрантів до України.

Таким чином, уряд України впроваджує різноманітні програми підтримки для підприємців і роботодавців з метою стимулювання економічного розвитку та забезпечення стабільності в період воєнного стану. Дві з таких програм – «Доступні кредити 5-7-9%» та «Компенсація за працевлаштування ВПО» – зосереджені на наданні фінансової підтримки підприємствам і роботодавцям, що діють у складних умовах. Ці програми сприяють забезпеченню доступних кредитів зі зниженими ставками для розвитку малого і середнього бізнесу та компенсації витрат на оплату праці внутрішньо переміщеним особам. Завдяки таким ініціативам уряду, підприємці та роботодавці мають можливість отримати фінансову підтримку і зберегти стабільність своїх підприємств у складних умовах країни.

2.3 Реалізація інвестиційного кредитування підприємств малого та середнього бізнесу на прикладі будівельного комплексу

Інвестиційне кредитування відіграє важливу роль у розвитку підприємств малого та середнього бізнесу у будівельній сфері. Будівельний комплекс є однією з найбільш активних галузей економіки, яка вимагає значних інвестицій для розширення та модернізації. Підприємства малого та середнього бізнесу у будівельній галузі зазвичай зазнають складнощів у залученні фінансування через обмежені ресурси та низьку кредитоспроможність. Інвестиційне кредитування є одним зі способів подолання цих труднощів та забезпечення необхідних коштів для здійснення інвестиційних проектів.

Інвестиційні кредити для підприємств будівельного комплексу зазвичай надаються банками, фінансовими установами або завдяки державним програмам підтримки підприємництва. Ці кредити спрямовані на фінансування проектів, пов'язаних з будівництвом, реконструкцією, розширенням або модернізацією об'єктів будівельного комплексу.

Динаміка кількості підприємств будівельного комплексу України наведена на рис.2.5.

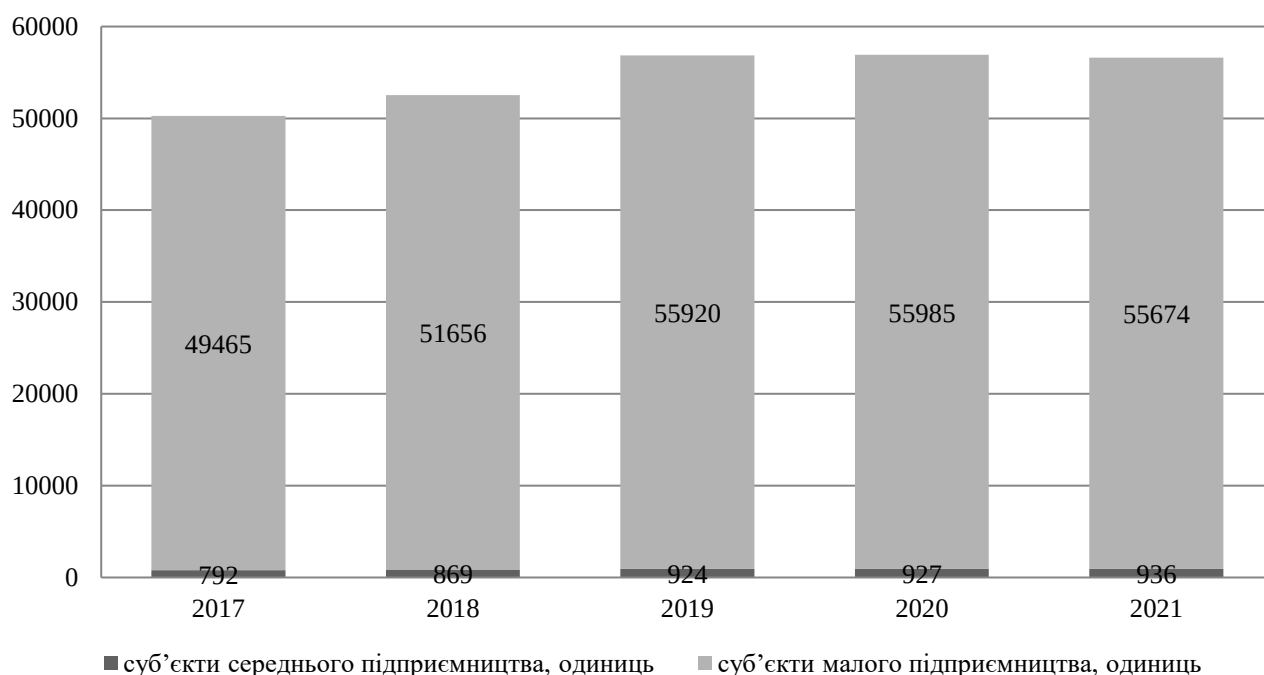

Рисунок 2.5 – Динаміка кількості підприємств будівельного комплексу України за 2017-2021 рр.

Джерело: складено автором на основі [38]

За даними рис.2.5 можемо зробити наступні висновки. Кількість суб'єктів середнього підприємництва в будівельному комплексі збільшилась з 792 у 2017 році до 936 у 2021 році, що свідчить про певний ріст середнього підприємництва у цій галузі. Кількість суб'єктів малого підприємництва в будівельному комплексі показує менш виражену динаміку. Значення коливаються навколо 55000 одиниць з невеликими змінами з року в рік. Загальна тенденція для обох категорій підприємств будівельного комплексу показує поступове зростання впродовж розглянутого періоду.

Інвестиційне кредитування підприємств малого та середнього бізнесу в будівельному комплексі має свої особливості. Деякі з них включають:

- забезпечення проекту: банки та фінансові установи, які надають інвестиційні кредити, зазвичай вимагають наявності проекту будівництва або розширення об'єкту будівельного комплексу. Це може включати бізнес-план, детальну оцінку вартості проекту, технічні специфікації та інші необхідні документи;
- оцінка ризиків: банки оцінюють ризики, пов'язані з проектом будівництва, перед наданням інвестиційного кредиту. Вони аналізують грошовий потік, фінансову стабільність підприємства, досвід у сфері будівництва, ринкові перспективи проекту та інші фактори. Чим менші ризики, тим більші шанси отримати кредит підприємству малого та середнього бізнесу;
- додаткові гарантії: деякі банки можуть вимагати додаткових гарантій для забезпечення кредиту. Це може бути в залежності від конкретної кредитної установи і включати заставні права на нерухомість або інші активи, поручительство від третіх осіб або додаткові фінансові зобов'язання;
- умови кредитування: умови інвестиційного кредитування можуть варіюватися залежно від країни, банку або програми підтримки. Зазвичай для отримання інвестиційного кредиту підприємство повинно мати позитивну кредитну історію, документи, що підтверджують фінансову стабільність та здатність повернути кредит, а також проект, який потребує фінансування.

Загалом, можна зробити висновок, що будівельна галузь в Україні показує позитивну динаміку збільшення кількості підприємств малого та середнього бізнесу, що може свідчити про покращення підприємницького клімату та стимулювання розвитку будівельного сектору в країні. Інвестиційне кредитування може бути ефективним інструментом для розвитку підприємств малого та середнього бізнесу у будівельній галузі. Проте, перед прийняттям рішення про отримання кредиту, рекомендується консультуватись з фахівцями, щоб зрозуміти всі аспекти цього фінансового інструменту та його вплив на бізнес.

РОЗДІЛ 3

СВІТОВИЙ ДОСВІД ТА НАПРЯМИ АКТИВІЗАЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНОГО КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ

3.1 Зарубіжний досвід інвестиційного кредитування малого та середнього бізнесу

Інвестиційне кредитування малого та середнього бізнесу є важливим інструментом розвитку економіки. Багато країн витрачають час і зусилля на створення ефективних програм інвестування для цього сектору. Саме тому розглянемо зарубіжний досвід інвестиційного кредитування малого та середнього бізнесу.

У розвинутих країнах існує широкий спектр методів, які використовуються урядами для підтримки приватних підприємств. Особливо активним і динамічним є сектор малого та середнього підприємництва, який проявляє високу гнучкість та інноваційну активність. Наприклад, в США, протягом останнього десятиліття майже 55% інновацій та 75% нових робочих місць були створені у секторі малого і середнього підприємництва. Крім того, малі і середні підприємства виявляються набагато ефективнішими у витраті капіталу, ніж великі підприємства (майже у 9 разів). Для забезпечення швидкого та сталого зростання малого і середнього підприємництва у розвинутих країнах використовуються різні заходи підтримки, включаючи урядові програми, діяльність неурядових донорських організацій та інші ініціативи.

Досвід показує, що найбільш успішні політики підтримки та розвитку малого і середнього підприємництва реалізуються через спеціалізовані урядові органи з великими ресурсними можливостями і повноваженнями. У різних країнах ці органи мають різні назви та входять до складу відповідних міністерств. До прикладу:

- в США це «Адміністрація малого бізнесу при Президенті США» (SBA);
- в Британії – «Національне агентство з обслуговування малого бізнесу» у складі Міністерства торгівлі та промисловості (DTI);
- в Німеччині – «Генеральний директорат малого і середнього бізнесу, ремісництва, послуг та вільних професій» (DG VIII) у складі Федерального Міністерства економіки та технологій (BMWA);
- в Японії – Міністерство економіки, торгівлі та промисловості, яке має «Агентство малого і середнього підприємництва» (SMEA);
- в Угорщині – «Національна рада з розвитку підприємництва» при Міністерстві економіки;
- в Польщі – «Департамент ремісництва, малого і середнього підприємництва» у Міністерстві економіки [39, с.4].

«Адміністрація малого бізнесу при Президенті США» (SBA) є найбільш ефективною державною організацією, що надає підтримку та розвиток малим і середнім підприємствам в США та використовується як приклад для інших країн. Вона підпорядкована Президенту США і має широку мережу представництв, відділень, консультативних пунктів та бізнес-центрів, що забезпечують реалізацію державної політики щодо малого і середнього підприємництва. Основні функції SBA включають забезпечення доступу до капіталу та інвестицій для малого і середнього підприємництва, надання гарантій на кредити, розвиток підприємницького середовища, створення ефективної інфраструктури підтримки та розвиток підприємств. Вона також забезпечує фінансову допомогу підприємцям у випадках стихійних лих, розглядає претензії та координує діяльність регіональних та місцевих відділень. SBA є прикладом успішної державної підтримки малого і середнього підприємництва у розвинутих країнах, що визнає значення приватного підприємництва для економічного добробуту та національної безпеки.

Розвинуті країни успішно використовують спеціалізовані урядові органи для розробки та реалізації політик підтримки малого і середнього підприємництва, що сприяють їхньому швидкому зростанню і створенню нових робочих місць.

Уряди країн, таких як США, Японія, Німеччина та інші, надають опосередковану фінансову підтримку малим і середнім підприємствам через державні гарантії для отримання кредитів. Ця підтримка здійснюється за допомогою національних або регіональних програм, що сприяють доступу малого і середнього підприємництва до фінансових ресурсів.

Важливим досвідом є система інвестиційного кредитування малого та середнього підприємництва, яка успішно застосовується в США, Японії та Британії. Основою цієї системи є створення мережі приватних інвестиційних компаній (SBIC), які використовують свій власний або позиковий капітал з гарантіями урядових організацій (наприклад, SBA в США) для інвестування в малий та середній бізнес [40, с.150]. Ці компанії надають акціонерний капітал, довготермінові та облігаційні позики, а також фінансові послуги з управління з можливим отриманням прибутку в разі успішного розвитку та прибуткової діяльності малих підприємств.

Розглянемо окремо досвід Німеччини та Великобританії.

У Німеччині середнє і мале підприємництво відіграє важливу роль у економіці, але їх інвестування в технологічне удосконалення та інноваційний розвиток стало особливо актуальним у зв'язку зі змінами в світовій кон'юктурі, спадом споживання тощо. Недостатність власного капіталу є серйозною проблемою для німецьких підприємств, особливо малих. Банківські установи часто відмовляються кредитувати такі підприємства через високе податкове навантаження, яке звужує можливості для інвестування та залучення власного капіталу. Конкуренція у банківському секторі Німеччини є інтенсивною, а громадські кредитні установи підсилюють цю конкуренцію, знижуючи відсоткові ставки й прибутковість кредитних операцій банків. Зростають кредитні ризики для банків, адже громадські-правові кредитні установи не потребують залучення акціонерів і не мають вимог щодо виплати дивідендів чи біржового котирування.

В Німеччині існує програма під назвою «Венчурний капітал для малих технологічних компаній» (VTC), яка має на меті підтримку ризикованих підприємств. Ця програма залучає фінансування для венчурних підприємств через

асоціацію фондів венчурного капіталу та донорські організації. Уряд Німеччини сприяє розвитку ринку венчурного капіталу і підтримує створення «Німецької мережі добровільних інвесторів» (BANG), яка об'єднує такі структури в національну мережу. Для сприяння технологічному та інноваційному прогресу в секторі середніх і малих підприємств в Німеччині реалізуються державні програми, зокрема «Програма інноваційної підтримки МСБ» (PRO INNO), що спрямована на підтримку НДДКР малого та середнього бізнесу у співпраці з науковими установами. Вона також передбачає можливість обміну спеціалістами між науковими установами та підприємствами [41, с.90].

Під час кризи 2008 року уряд Німеччини надав 15 млрд євро пільгових кредитів для середнього бізнесу. Аналогічні заходи підтримки були прийняті і в інших європейських країнах. Наприклад, у Великобританії уряд підтримував банки, які надавали кредити підприємствам малого бізнесу за зниженою відсотковою ставкою.

У Великобританії мале та середнє підприємництво відіграє ключову роль у економіці, складаючи 99,8% загальної кількості підприємств. Держава відіграє важливу роль у підтримці нових бізнесів, забезпеченні фінансово-кредитної підтримки для малого підприємництва, яке підпорядковане Міністерству бізнесу, підприємництва та регуляторних реформ. Це міністерство забезпечує фінансову, маркетингову та технологічну підтримку британським компаніям через відповідні структурні підрозділи. Усі кредити, надані малим підприємствам у Великобританії, мають бути спрямовані на фінансування проєктів, запуск нових торгових підприємств, розширення існуючих бізнесів або підвищення їх ефективності. Ці кредити також можуть використовуватися для проведення досліджень або інноваційних робіт, спрямованих на покращення комерційних результатів компаній. Щодо інвестиційних кредитів для малих і середніх підприємств, вони надаються на основі подання заявником прогнозу фінансових показників і відповідного бізнес-плану. Бізнес-план повинен містити інформацію про менеджмент, продукти або послуги, ринкові умови, фінансовий прогноз та розмір необхідного фінансування [42, с.93].

Узагальнюючи, уряд Великобританії активно сприяє розвитку малого підприємництва шляхом фінансової підтримки та інших ресурсів, що сприяють зростанню та успіху малих та середніх підприємств. Британія лідирує серед країн у створенні найсприятливіших умов для розвитку підприємництва завдяки впровадженню програм розвитку та підтримки малого підприємництва. Ці заходи призвели до щорічної економії близько 10 млрд. фунтів стерлінгів з 1997 року, завдяки спрощенню формальних процедур та зменшенню бюрократичних перешкод.

Також розглянемо досвід і наших сусідів.

В Чехії, Угорщині, Словаччині та Болгарії використовується модель спеціалізованого державного банку гарантій і розвитку для підтримки середнього і малого бізнесу. Основною формою цих державних програм є розподіл коштів через банки розвитку, при чому близько 75% державних фондів спрямовується на загальнодержавні програми, а 25% – на регіональні програми розвитку. Наприклад, в Чехії регулярно впроваджується понад півтора десятка державних програм для підтримки середнього і малого бізнесу, що охоплюють різні галузі, включаючи промисловість, будівництво, послуги, придбання обладнання, автомобілів, транспортних засобів, науково-дослідні розробки та реконструкцію і модернізацію будівель і споруд. Ці проекти спрямовані на створення нових робочих місць, збільшення експортної та інноваційної спрямованості підприємств, покращення екологічних показників тощо. Основною формою підтримки є надання гарантій середньому і малому бізнесу на середньо- та довгострокові інвестиційні кредити (до 75% обсягу кредиту) та пільгові кредити в розмірі 65% витрат на реалізацію проекту [44, с.48].

В Румунії існує сім державних програм, спрямованих на розвиток малого підприємництва, які входять до загальнонаціональної програми соціально-економічного розвитку країни. Ці програми включають інвестиційну підтримку, гарантування кредитів, підвищення кваліфікації підприємців, стимулювання експортної діяльності, створення інформаційно-консалтингових центрів та центрів фінансової підтримки новостворених підприємств. Державні кошти, виділені на ці

програми, становлять 31% від загального обсягу фінансування державних програм підтримки малих підприємств у сукупності [44, с.49].

Детальніше дослідимо досвід Польщі.

Успіх розвитку Польщі пов'язаний зі здійсненням державної політики, спрямованої на підтримку малих і середніх підприємств. Ця політика включає в себе ряд заходів, таких як поліпшення регуляторного та податкового законодавства, розвиток інфраструктури для підтримки малого і середнього підприємництва, забезпечення доступу до фінансових ресурсів та створення сприятливих умов для розвитку. Уряд Польщі розробляв і впроваджував програми розвитку малого і середнього підприємництва, включаючи такі організаційні структури підтримки, як «Польський фонд підтримки розвитку малого і середнього підприємництва», який співпрацює з численними агентствами та інституціями підтримки, співпрацю з урядом і парламентом для розробки перспективної державної політики. Крім того, було створено «Національний фонд кредитних гарантій» з мережею місцевих гарантійних фондів для підтримки підприємств у сільських і депресивних районах. Додатково, було запроваджено програми розвитку експортних можливостей, програму розвитку інфраструктури підтримки малого і середнього підприємництва, а також створено мережу незалежних сервісних центрів, що надають консультаційні, навчальні та практичні послуги для підприємців. Також була створена єдина база даних для юридичних документів у сфері підприємництва.

У Польщі існує розвинуте середовище мікрофінансування, яке включає такі інститути, як фонд «Фундуш Мікро» з філіальною мережею, два мікrokредитні фонди, спрямовані на підтримку сільськогосподарського бізнесу, а також некомерційний фонд Польсько-американського розвитку підприємств. Особливо ефективною практикою у Польщі стало надання мікrokредитів недержавними інститутами, що отримали назву «банків довіри». Ці інститути базуються на принципі колективної взаємної відповідальності або колективного поручительства, або використовують інші загальносоціальні схеми. Мікrokредитування визнано

ефективним методом економічного розвитку малого підприємництва в країнах, які переживають період трансформації або знаходяться у стані розвитку.

В цілому, Польща успішно розвиває своє мале підприємництво завдяки комплексній державній політиці, спрямованій на створення сприятливих умов і підтримку малого і середнього підприємництва.

Таким чином, зарубіжний досвід інвестиційного кредитування малого та середнього бізнесу є дуже різноманітним і включає різні моделі і підходи до підтримки цього сектору економіки. Країни, такі як Великобританія, Чехія, Угорщина, Словаччина, Болгарія і Польща, виявилися успішними у розвитку малого підприємництва завдяки реалізації різноманітних державних програм і інструментів підтримки. Загалом, зарубіжний досвід показує, що успішний розвиток малого та середнього бізнесу потребує комплексного підходу, який включає сприятливе регулювання, доступ до фінансових ресурсів, розвиток інфраструктури підтримки та мікрофінансування. Такі заходи сприяють зростанню підприємництва, створенню нових робочих місць та загальному економічному розвитку.

3.2 Проблеми інвестиційного кредитування підприємств малого та середнього бізнесу

Інвестиційне кредитування є важливим інструментом підтримки підприємств малого та середнього бізнесу. Воно дозволяє підприємствам залучати фінансування для розширення виробництва, модернізації обладнання, впровадження нових технологій та здійснення інших інвестиційних проектів. Однак, існують певні проблеми, з якими підприємства малого та середнього бізнесу можуть зіштовхнутися при отриманні інвестиційного кредитування.

Систематизуємо ці проблеми на рис.3.1.

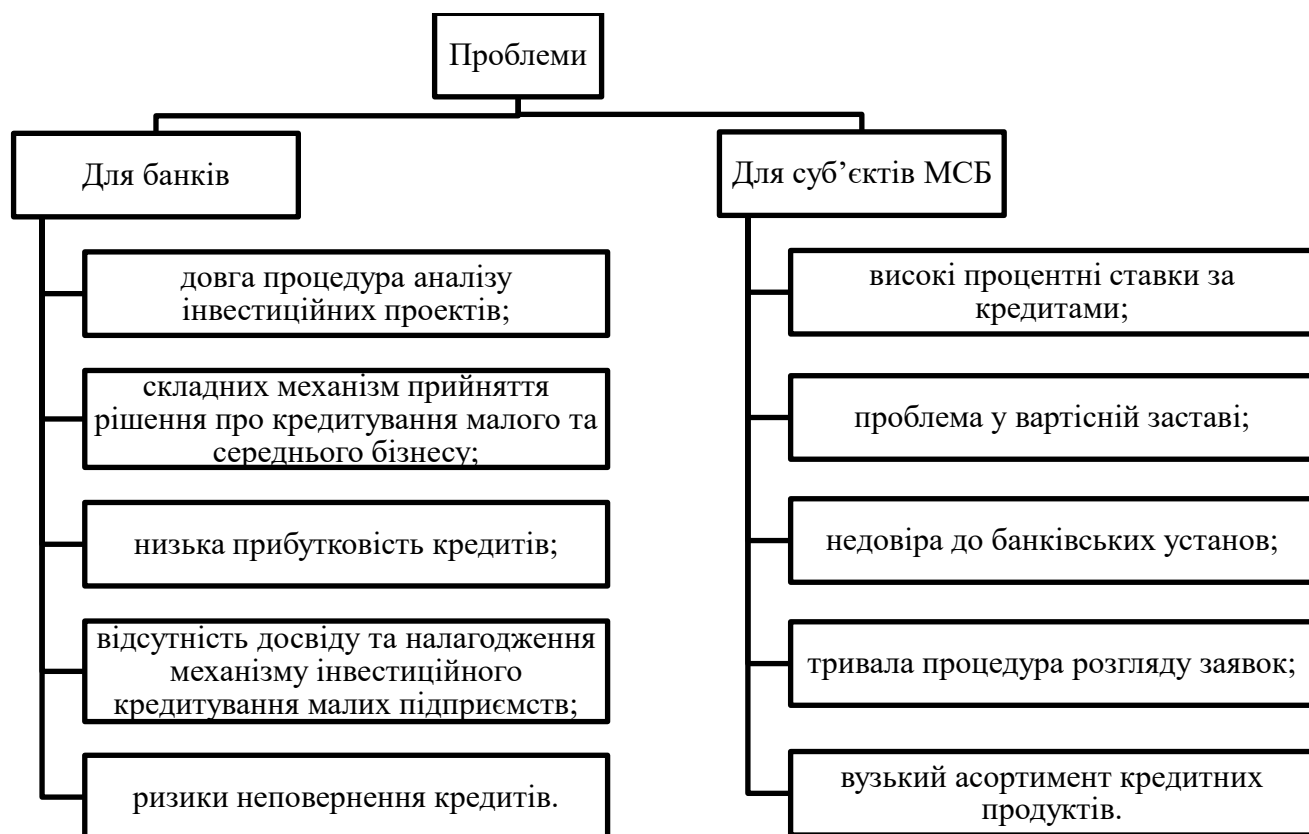

Рисунок 3.1– Проблеми інвестиційного кредитування підприємств малого та середнього бізнесу

Джерело: складено автором на основі [44-47]

Розглянемо ці проблеми детальніше в розрізі банків та суб'єктів малого та середнього бізнесу.

Для банків існують декілька проблем, пов'язаних з інвестиційним кредитуванням підприємств малого та середнього бізнесу:

1. Довга процедура аналізу інвестиційних проєктів. Банки зазвичай проводять детальний аналіз фінансової стійкості та потенціалу проєкту перед наданням кредиту. Цей процес може бути довгим і витратним як для банку, так і для підприємства, що звертається за інвестиційним кредитом. Довга процедура аналізу інвестиційних проєктів у банківській сфері включає кілька етапів, які детально розглядаються перед прийняттям рішення про надання кредиту підприємству малого та середнього бізнесу:

- збір та аналіз фінансових даних: банк вимагає від позичальника подати фінансову звітність, щоб оцінити фінансову стабільність та рентабельність підприємства;
- оцінка ризиків: банк проводить оцінку ризиків, пов'язаних з проектом, включаючи економічні, фінансові та ринкові фактори. Це включає аналіз конкурентного середовища, можливостей ринку, технологічних трендів та інших факторів, що можуть вплинути на успішність проекту;
- оцінка платоспроможності: банк оцінює платоспроможність позичальника шляхом аналізу його платіжної дисципліни, кредитної історії, наявності застави та інших фінансових показників. Важливим елементом є визначення грошового потоку та здатності підприємства погасити кредитні зобов'язання в установлені терміни;
- оцінка потенціалу інвестиційного проекту: банк оцінює потенційну дохідність та стабільність інвестиційного проекту. Враховуються фактори, такі як ринкові тенденції, величина ринку, конкуренція, технологічні ризики та інші фактори, що можуть вплинути на успішність проекту [44, с.185].

Цей аналіз може бути складним та часо- і ресурсоємним процесом як для банків, які повинні провести детальну оцінку проекту, так і для підприємств, які очікують швидкого доступу до фінансування інвестиційних проектів. Для зменшення часу та витрат, окремі банки впроваджують автоматизовані системи аналізу кредитних заявок та використовують новітні технології для прискорення процесу прийняття рішень. Однак, деякі підприємства все ще можуть стикатися зі значними затримками у процедурі одержання кредиту.

2. Складних механізм прийняття рішення про кредитування малого та середнього бізнесу. Багато банків мають складні процедури та критерії для прийняття рішень про кредитування малих і середніх підприємств. Це може ускладнювати доступ до фінансування для МСБ та зменшувати їх шанси на отримання кредиту. Складність механізму прийняття рішень про кредитування малого та середнього бізнесу в банках може мати декілька причин:

- банки вимагають від позичальників МСБ подати широкий набір документів. Збір та підготовка всієї необхідної документації може бути часо- та ресурсоємним процесом для малого і середнього бізнесу;
- банки мають свої внутрішні процедури та правила, які включають етапи перевірки, затвердження і моніторингу кредитних заявок. Цей процес може бути досить складним та тривалим, особливо у великих банківських установах з численними підрозділами і контрольними механізмами;
- банки встановлюють певні критерії кредитного рейтингу, яким позичальники повинні відповідати для отримання кредиту. Недостатній кредитний рейтинг може стати перешкодою для отримання фінансування;
- у випадку нових малих та середніх підприємств або тих, які не мають достатньої історії кредитування, банки можуть виявляти певну обережність. Відсутність достовірних даних про фінансову стабільність та платоспроможність позичальника може затримувати процес прийняття рішення щодо кредиту [45, с.338].

3. Низька прибутковість кредитів. Зазвичай, вкладення в малі та середні підприємства пов'язані зі значними ризиками. Це може призводити до встановлення високих процентних ставок для компенсації ризику. Однак, для малого та середнього бізнесу це може бути нестимульованою ситуацією, оскільки вони можуть зазнавати труднощів у сплаті високих відсотків. Малі та середні підприємства зазвичай потребують невеликих сум для розширення бізнесу або реалізації проектів. Однак, обробка та управління цими кредитами може бути часо- і ресурсоємним процесом для банків, що може вплинути на їх прибутковість.

4. Відсутність досвіду та налагодження механізму інвестиційного кредитування малих підприємств. Деякі банки можуть не мати достатнього досвіду або розроблених механізмів для ефективного кредитування малого та середнього бізнесу. Це може ускладнювати процес надання кредитів та знижувати його ефективність. Відсутність досвіду та налагодження механізмів інвестиційного кредитування малих підприємств може мати наступні наслідки:

- банки можуть бути обмежені у своїй здатності розробляти та пропонувати спеціалізовані кредитні продукти для малого та середнього бізнесу. Відсутність розуміння особливостей та потреб малого та середнього бізнесу може призводити до недостатньої різноманітності кредитних пропозицій для цього сектора;
- брак досвіду в інвестиційному кредитуванні малого та середнього бізнесу може призводити до недостатнього аналізу ризиків та можливостей, пов'язаних з цими підприємствами. Банки можуть бути обережними або неспроможними оцінити належним чином потенціал проектів малого та середнього бізнесу, що обмежує їх здатність надавати фінансування;
- банки можуть мати обмежені ресурси для моніторингу та підтримки малого та середнього бізнесу після надання кредиту. Відсутність належного контролю та консультування може призвести до погіршення ризикового профілю кредитних портфелів та зростання кількості неповернених кредитів [46, с.211].

5. Ризики неповернення кредитів. Кредити, надані малим та середнім підприємствам, можуть бути пов'язані зі значним ризиком неповернення. У разі неплатоспроможності позичальника банки можуть зазнати фінансових втрат. Це може змушувати банки бути більш обережними при розгляді кредитних заявок малого та середнього бізнесу та обмежувати їх доступ до фінансування. Ризики неповернення кредитів, пов'язані з інвестиційним кредитуванням малого та середнього бізнесу, є значними і можуть впливати на банки наступним чином:

- малі та середні підприємства, зокрема стартапи або підприємства зі слабкою фінансовою історією, можуть мати високий ризик неплатоспроможності. Недостатня прибутковість, неспроможність виконати фінансові зобов'язання або зовнішні економічні фактори можуть стати причиною неповернення кредиту. Це призводить до фінансових втрат для банків;
- малі та середні підприємства можуть мати обмежену кількість активів або недостатній обсяг гарантій, що можуть бути надійними забезпеченнями для надання кредиту. Банки можуть бути більш обережними при оцінці

забезпеченості кредитів, що може призвести до обмеження їх доступу до фінансування;

- кредитні ризики можуть зростати в залежності від економічної ситуації та секторальних факторів. Зміни в економіці, наприклад, рецесія або зміни в правовому середовищі, можуть негативно вплинути на фінансові показники підприємств і збільшити ризик неплатоспроможності.

Ці проблеми варто враховувати при розробці політики інвестиційного кредитування для підприємств малого та середнього бізнесу, з метою забезпечення більшої доступності та сприяння розвитку цього сегменту економіки.

Для суб'єктів МСБ також існують декілька проблем, пов'язаних з інвестиційним кредитуванням підприємств малого та середнього бізнесу:

1. Високі процентні ставки за кредитами. Малі та середні підприємства зазвичай стикаються з високими процентними ставками при отриманні кредитів. Це пов'язано зі значними ризиками, які супроводжують кредитування малого та середнього бізнесу, зокрема обмеженою фінансовою стійкістю та недостатнім забезпеченням [47, с.24]. Банки ставлять високі ставки для компенсації цих ризиків та забезпечення своєї прибутковості. Високі процентні ставки за кредитами для малих та середніх підприємств можуть мати додатковий негативний вплив на їх фінансову ситуацію. Високі витрати на погашення кредитів можуть скорочувати прибутковість підприємства та обмежувати його можливості для розвитку та інвестицій. В деяких випадках це може впливати на конкурентоспроможність малих та середніх підприємств, особливо в умовах, коли великі підприємства мають доступ до низькорозцінних джерел фінансування.

2. Проблема у вартісній заставі. Для отримання інвестиційного кредиту банки часто вимагають забезпечення, яке може бути у вигляді рухомого чи нерухомого майна, гарантій або поручительства [22, с.28]. Проте, малі та середні підприємства можуть мати обмежену кількість активів або недостатню вартість заставного майна, що ускладнює процес отримання кредиту. Проблема у вартісній заставі може бути особливо актуальною для малого та середнього бізнесу, оскільки вони зазвичай мають менший обсяг активів порівняно з великими підприємствами.

Відсутність достатньої вартості заставного майна може обмежувати їх можливості отримати інвестиційний кредит, особливо в разі потреби у великих сумах. У таких випадках малі та середні підприємства можуть зіштовхуватися з вимогою додаткових гарантій або поручительств, що може бути важким завданням.

3. Недовіра до банківських установ. Деякі малі та середні підприємства можуть відчувати недовіру до банківських установ і бути обережними щодо співпраці з ними. Це може бути пов'язано з негативними досвідом, складністю процедур або стереотипами про високу бюрократію та недоступність кредитів для малого та середнього бізнесу [21, с.116].

4. Тривала процедура розгляду заявок. Отримання інвестиційного кредиту від банку може бути часо- та ресурсоємним процесом для малого і середнього бізнесу. Багато банків мають складні процедури та вимоги до подачі документів, що призводить до затримок у розгляді заявок. Тривала процедура розгляду заявок може негативно впливати на підприємства, особливо у випадках, коли вони потребують швидкого фінансування для реалізації важливих проектів або вирішення тимчасових фінансових проблем. Затримки у процесі розгляду можуть призводити до втрати можливостей, конкурентних переваг і навіть призвести до зриву проектів.

5. Вузький асортимент кредитних продуктів. Деякі банки можуть пропонувати обмежений вибір кредитних продуктів для малого та середнього бізнесу [19, с.11]. Це може бути пов'язано з відсутністю спеціалізованих кредитних пропозицій або недостатньою гнучкістю банківських установ у ставленні до потреб малого та середнього бізнесу. Обмежений асортимент кредитних продуктів ускладнює вибір та можливість знаходження найкращого фінансування для малого і середнього бізнесу.

Ці проблеми можуть ускладнювати доступ до фінансування для малого та середнього бізнесу. Однак, на ринку також існують альтернативні джерела фінансування, такі як інвестиційні фонди, платформи масового фінансування (crowdfunding), державні програми підтримки малого та середнього бізнесу та міжнародні кредитні організації, які можуть бути корисними.

Таким чином, проблеми інвестиційного кредитування підприємств малого та середнього бізнесу є складними і мають дві головні сторони: банківську та підприємницьку. Для банків проблеми включають довгу процедуру аналізу інвестиційних проектів, складність прийняття рішень про кредитування МСБ, низьку прибутковість кредитів, відсутність досвіду та налагодження механізмів інвестиційного кредитування малих підприємств, а також ризик неповернення кредитів. З іншого боку, для суб'єктів МСБ існують проблеми, такі як високі процентні ставки за кредитами, короткостроковість кредитування, проблеми з вартісною заставою, недовіра до банківських установ, тривала процедура розгляду заявок та обмежений асортимент кредитних продуктів. Проблеми інвестиційного кредитування підприємств малого та середнього бізнесу потребують комплексного підходу для вирішення.

3.3 Напрями активізації інвестиційного кредитування підприємств малого та середнього бізнесу

Активізація інвестиційного кредитування підприємств малого та середнього бізнесу є важливим завданням для стимулювання їх розвитку і сприяння економічному зростанню. Інвестиційне кредитування надає підприємствам можливість отримати фінансування для розширення виробництва, модернізації устаткування, впровадження нових технологій та інших інвестиційних проектів.

На рис.3.2 систематизуємо напрями активізації інвестиційного кредитування підприємств малого та середнього бізнесу.

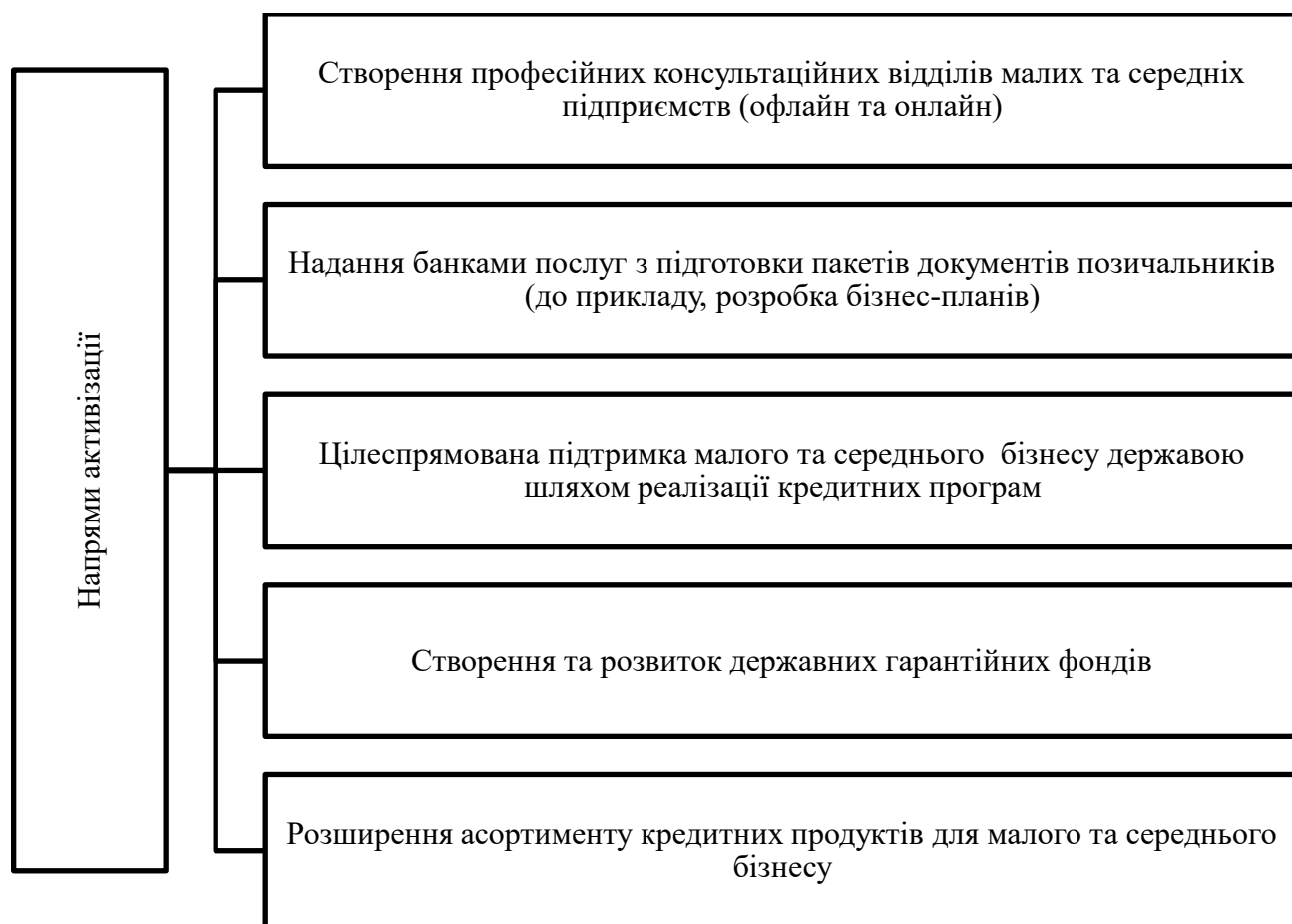

Рисунок 3.2 – Напрями активізації інвестиційного кредитування підприємств малого та середнього бізнесу

Джерело: складено автором на основі [48-50]

Розглянемо їх детальніше.

1. Створення професійних консультаційних відділів для малих та середніх підприємств є важливим кроком у сприянні їхньому успішному розвитку. Ці відділи можуть бути організовані як офлайн-структури, де підприємці можуть зустрітися з консультантами особисто або як онлайн-платформи, що надають послуги дистанційно через Інтернет. Професійні консультаційні відділи можуть пропонувати широкий спектр послуг для малих та середніх підприємств. До прикладу:

- консультанти можуть допомогти підприємцям скласти фінансові плани, оцінити фінансові показники та забезпечити аналіз ефективності бізнесу. Це може включати прогнозування доходів і витрат, аналіз прибутковості та оцінку ризиків;

- консультанти можуть допомогти у підготовці детальних бізнес-планів, які включають стратегію розвитку, маркетингові плани, аналіз конкурентів та інші аспекти, необхідні для залучення інвесторів або отримання кредиту;
- консультанти можуть надавати поради з питань юридичного оформлення бізнесу, включаючи створення компанії, реєстрацію правової форми, укладення контрактів та розробку політик відносно інтелектуальної власності;
- консультанти можуть допомогти в плануванні маркетингових стратегій, розробці брендингу, просуванні товарів та послуг, включаючи використання цифрових маркетингових інструментів та соціальних медіа;
- консультанти можуть надавати поради з приватного фінансування, пошуку інвесторів, участі в грантових програмах або державних фінансових заходах [48, с.104].

Створення професійних консультаційних відділів, як офлайн, так і онлайн, допоможе малим та середнім підприємствам отримати необхідну підтримку та експертні знання для успішного розвитку свого бізнесу.

2. Надання банками послуг з підготовки пакетів документів для позичальників, включаючи розробку бізнес-планів, може бути важливою ініціативою для спрощення процесу отримання кредиту малими та середніми підприємствами. Даний напрям має включати наступні елементи:

- розробка бізнес-планів: банки можуть надавати підприємцям послуги з розробки бізнес-планів, що включають стратегію розвитку, маркетингові плани, фінансові прогнози та інші необхідні елементи. Банківські експерти можуть допомогти у підготовці цілісного та переконливого бізнес-плану, який відображатиме потенціал підприємства та його здатність повернути кредитні кошти;
- аналіз фінансових показників: банки можуть допомогти підприємцям зібрати та підготувати фінансову інформацію, необхідну для оцінки фінансової стійкості та ризиків підприємства. Це може включати фінансові звіти, податкові декларації, прогнози доходів та інші фінансові дані, які допоможуть банкам зробити обґрунтоване рішення про надання кредиту [49, с.50];

- підготовка інших документів: банки можуть надавати підтримку у підготовці інших необхідних документів, таких як план розвитку підприємства, опис продукту або послуги, аналіз ринку та конкурентів тощо. Це допоможе підприємцям зосередитися на своїй основній діяльності, тоді як банки забезпечать належну підготовку необхідних документів;
- поради та консультації: банківські експерти можуть надавати поради та консультації щодо підготовки документів, вимог кредитування та процесу отримання кредиту. Вони можуть відповісти на запитання підприємців, надати рекомендації щодо виправлення можливих недоліків та підвищення шансів на отримання кредиту.

Надання банками послуг з підготовки пакетів документів позичальників спрощує процес отримання кредиту для малих та середніх підприємств, допомагає їм ефективно підготувати необхідну інформацію та забезпечує більш швидкий та безпроблемний розгляд заявок на інвестиційний кредит.

3. Цілеспрямована підтримка малого та середнього бізнесу з боку держави шляхом реалізації кредитних програм є ефективним інструментом для стимулювання розвитку цього сектору економіки. Держава може впроваджувати різні заходи та програми, спрямовані на надання фінансової підтримки малим та середнім підприємствам:

- низькі процентні ставки: держава може сприяти наданню кредитів малим та середнім підприємствам за зниженими процентними ставками. Це робить кредити більш доступними та зменшує фінансове навантаження на підприємства, допомагаючи їм залучати необхідний капітал для розвитку та розширення;
- гарантії та поручительства: держава може створювати гарантійні фонди або програми поручительства, які забезпечують банкам додаткову впевненість у погашенні кредиту. Це зменшує ризик для банків і сприяє збільшенню кількості кредитів, наданих малим та середнім підприємствам;
- субсидії та гранти: державні програми можуть передбачати надання субсидій або грантів малим та середнім підприємствам. Це може бути фінансова

допомога на покриття витрат на розширення виробництва, впровадження нових технологій, навчання персоналу тощо;

- сприяння доступу до фінансування: держава може забезпечувати сприятливе середовище для малих та середніх підприємств, спрощуючи процедури отримання інвестиційного кредиту, забезпечуючи консультаційну підтримку та розробляючи спеціалізовані кредитні програми для різних галузей [50, с.199].

Цілеспрямована підтримка малого та середнього бізнесу з боку держави через реалізацію кредитних програм сприяє зростанню цього сектору економіки, створенню нових робочих місць, підвищенню конкурентоспроможності підприємств та загальному економічному розвитку.

4. Створення та розвиток державних гарантійних фондів є ефективним механізмом підтримки малого та середнього бізнесу. Гарантійні фонди забезпечують додаткову гарантію банкам, що надають кредити підприємствам, і допомагають зменшити ризик їхнього кредитування. Державний гарантійний фонд може надати гарантію банку за позичкою, яку він надає малому або середньому підприємству. Це означає, що у випадку, якщо позичальник не зможе погасити кредит, гарантійний фонд відшкодує банку певну частину збитків. Такий механізм забезпечує банку більшу впевненість у поверненні коштів та стимулює його надавати кредити малому та середньому бізнесу. Деякі державні гарантійні фонди можуть надавати ризиковий капітал підприємствам, що перебувають на ранніх стадіях розвитку. Це може включати вкладання коштів у стартапи або інноваційні проекти, які мають потенціал для зростання та розвитку. Цей вид підтримки сприяє створенню нових підприємств та розвитку інноваційного середовища. Державні гарантійні фонди спрямовані на забезпечення доступу малого та середнього бізнесу до фінансування. Вони можуть забезпечувати підтримку підприємствам, які мають обмежений доступ до традиційних форм фінансування, таких як кредити чи венчурний капітал. Це дозволяє підприємствам розширювати свої можливості та реалізовувати свої ідеї.

Створення та розвиток державних гарантійних фондів є важливим елементом стимулювання розвитку малого та середнього бізнесу. Вони сприяють

підвищенню доступності фінансування, зменшенню ризиків для банків та стимулюють підприємців до розширення та розвитку своїх бізнесів.

5. Розширення асортименту кредитних продуктів для малого та середнього бізнесу є важливим кроком у підтримці цього сектору економіки. До прикладу:

- кредити зі спеціальними умовами: банки можуть розробляти спеціальні кредитні продукти, які враховують особливі потреби та обмеження малих та середніх підприємств. Наприклад, це можуть бути кредити зі зниженими процентними ставками, гнучкими графіками погашення або відстрочкою платежів;
- лізинг та факторинг: банки можуть надавати лізингові та факторингові послуги, що дозволяють малим та середнім підприємствам залучати фінансування на основі їхніх активів або недосяжних вимог кредитування. Це допомагає підприємствам отримати необхідні кошти без прямого кредитування;
- інвестиційні кредити: банки можуть надавати інвестиційні кредити для фінансування розширення виробництва, модернізації технологій або введення нових продуктів на ринок. Ці кредити можуть мати довший термін погашення та сприяти стратегічному розвитку підприємств;
- мікрокредитування: банки можуть впроваджувати програми мікрокредитування, які спрямовані на надання невеликих сум кредиту малому бізнесу або підприємцям з обмеженими фінансовими ресурсами. Це допомагає підтримувати підприємницькі ідеї та розвиток невеликих підприємств;
- інноваційні фінансові інструменти: банки можуть розробляти нові фінансові інструменти, що сприяють фінансуванню інноваційних та стартап-проектів малого та середнього бізнесу.

Розширення асортименту кредитних продуктів для малого та середнього бізнесу дозволяє банкам відповідати на конкретні потреби цього сектору, забезпечуючи їм доступніші та спеціалізовані фінансові рішення. Це сприятиме розвитку та зростанню малого і середнього бізнесу, створенню нових робочих місць та загальному економічному розвитку.

Таким чином, активізація інвестиційного кредитування підприємств малого і середнього бізнесу вимагає комплексного підходу та спільних зусиль з боку банків, держави і підприємців. Створення консультаційних відділів, підготовка пакетів документів, цілеспрямована державна підтримка, розвиток гарантійних фондів та розширення асортименту кредитних продуктів є важливими кроками для забезпечення доступу до фінансування для малих і середніх підприємств. Ці заходи сприятимуть стимулюванню підприємницької активності, зростанню бізнесу та створенню нових робочих місць. Реалізація цих напрямів допоможе збільшити інвестиційне кредитування та сприятиме розвитку малого і середнього бізнесу, що матиме позитивний вплив на економіку країни.

ВИСНОВКИ

Аналіз інвестиційного кредитування підприємств малого і середнього бізнесу для визначення напрямів його активізації дозволив зробити наступні висновки.

1. Дослідивши поняття та види інвестиційного кредитування, можемо зробити висновок, що під інвестиційним кредитуванням варто розуміти процес надання фінансових ресурсів банками або фінансовими установами підприємцям, фізичним і юридичним особам з метою підтримки та стимулювання розвитку їх господарської діяльності. Інвестиційне кредитування відрізняється від інших форм кредитування тим, що його основна мета – фінансування інвестиційних проектів. Різноманітні види інвестиційного кредитування існують залежно від кредитора проекту, включаючи банківське, державне, іпотечне, лізингове та іноземне інвестиційне кредитування. Вибір певного виду кредитування залежить від факторів, таких як характер і розмір проекту, наявність власних коштів, ризику та умови повернення кредиту. Кожен вид має свої переваги та недоліки.

2. Виділивши особливості інвестиційного кредитування малого та середнього бізнесу, бачимо, що інвестиційне кредитування малого та середнього бізнесу відрізняється від кредитування великих корпорацій через особливості, з якими стикаються ці підприємства. Вони мають обмежені ресурси, недостатню кредитну історію та специфічні потреби. Для успішного інвестиційного кредитування малого та середнього бізнесу важлива гнучкість підходу кредиторів, наявність спеціалізованих програм та підтримки, а також фінансової консультації. Умови кредитування визначаються рівнем забезпечення та ризиковістю. Крім того, інвестиційне кредитування сприяє розвитку малого та середнього бізнесу та інноваційним проектам, що сприяють економічному зростанню. Банки та фінансові установи повинні адаптувати свої підходи та продукти до особливостей малого та середнього бізнесу для задоволення їх фінансових потреб.

3. Охарактеризувавши законодавче забезпечення інвестиційного кредитування, зазначимо: воно включає ряд нормативно-правових актів, які регулюють відносини між боржниками та кредиторами, умови укладання кредитних угод, оподаткування бізнесу, діяльність банків та фінансових установ, підтримку та розвиток малого бізнесу. Ураховуючи закони та нормативно-правові акти, в Україні існує правова база для здійснення інвестиційного кредитування, яка визначає умови, процедури та права та обов'язки сторін у таких угодах.

4. Аналіз кредитування малого та середнього бізнесу показав, що впродовж розглянутого періоду (2017-2022), були спостережені коливання в обсязі кредитів МСБ. Починаючи зі спаду в 2018-2020 роках, коли обсяги кредитів зменшувалися, в 2021 році було відзначено значне зростання, а в 2022 році відбулось лише незначне збільшення обсягу кредитування. Протягом розглянутого періоду спостерігалось збільшення частки кредитів у національній валюті, в той час як частка кредитів у іноземній валюті зменшувалася. Це свідчить про більшу увагу до внутрішнього ринку та зменшення залежності від зовнішніх факторів. У період з 2017 по 2022 роки відбулися зміни у структурі кредитування за розміром суб'єкта господарювання. Частка середнього підприємництва зростала, в той час як частка малого та мікропідприємництва зменшувалася, що свідчить про більшу підтримку та розвиток середнього бізнесу в країні. В цілому, надані дані свідчать про динамічну природу кредитування МСБ в Україні, де спостерігаються коливання в обсягах та структурі кредитів залежно від економічних та ринкових умов.

5. Охарактеризувавши надання фінансової державної підтримки підприємствам малого і середнього бізнесу, робимо висновок, що уряд України впроваджує різноманітні програми підтримки для підприємців і роботодавців з метою стимулювання економічного розвитку та забезпечення стабільності в період воєнного стану. Дві з таких програм – «Доступні кредити 5-7-9%» та «Компенсація за працевлаштування ВПО» – зосереджені на наданні фінансової підтримки підприємствам і роботодавцям, що діють у складних умовах. Ці програми сприяють забезпеченню доступних кредитів зі зниженими ставками для розвитку малого та середнього бізнесу та компенсації витрат на оплату праці внутрішньо переміщеним

особам. Завдяки таким ініціативам уряду, підприємці та роботодавці отримують можливість отримати фінансову підтримку і зберегти стабільність своїх підприємств у складних умовах країни.

6. Дослідивши інвестиційне кредитування підприємств малого та середнього бізнесу будівельного комплексу, відмітимо: будівельна галузь в Україні показує позитивну динаміку збільшення кількості підприємств малого та середнього бізнесу, що може свідчити про покращення підприємницького клімату та стимулювання розвитку будівельного сектору в країні. інвестиційне кредитування може бути ефективним інструментом для розвитку підприємств малого та середнього бізнесу у будівельній галузі. Проте, перед прийняттям рішення про отримання кредиту, рекомендується консультуватись з фахівцями, щоб зрозуміти всі аспекти цього фінансового інструменту та його вплив на бізнес.

7. Аналіз зарубіжного досвіду інвестиційного кредитування малого та середнього бізнесу показав, що він є дуже різноманітним і включає різні моделі і підходи до підтримки цього сектору економіки. У країнах, таких як Великобританія, Чехія, Угорщина, Словаччина, Болгарія і Польща, були успішно реалізовані державні програми та інструменти підтримки, що сприяли розвитку малого підприємництва. Висновок полягає в тому, що ефективний розвиток малого та середнього бізнесу вимагає комплексного підходу, який включає сприятливе регулювання, забезпечення доступу до фінансових ресурсів, розвиток інфраструктури підтримки та мікрофінансування. Такі заходи сприяють зростанню підприємництва, створенню нових робочих місць і загальному економічному розвитку.

8. Проблеми, пов'язані з інвестиційним кредитуванням підприємств малого та середнього бізнесу, є складними і стосуються двох основних сторін: банківської та підприємницької. Для банків проблеми включають тривалу процедуру аналізу інвестиційних проектів, складність прийняття рішень щодо кредитування МСБ, низьку рентабельність кредитів, відсутність досвіду та налагодження механізмів інвестиційного кредитування малих підприємств, а також ризик неповернення кредитів. З іншого боку, для суб'єктів МСБ існують проблеми, такі як високі

процентні ставки за кредитами, короткостроковість кредитування, проблеми зі забезпеченням, недовіра до банківських установ, довгий процес розгляду заявок та обмежений вибір кредитних продуктів. Розв'язання проблем інвестиційного кредитування підприємств малого та середнього бізнесу вимагає комплексного підходу.

9. Для активізації інвестиційного кредитування підприємств малого та середнього бізнесу, необхідно вжити комплексних заходів. Серед таких заходів можуть бути створення професійних консультаційних відділів для малих та середніх підприємств, надання банками послуг з підготовки пакетів документів позичальників, цілеспрямована підтримка державою через кредитні програми, розвиток державних гарантійних фондів та розширення асортименту кредитних продуктів для цього сектору. Ці заходи сприятимуть збільшенню доступу до кредитних ресурсів для підприємств малого та середнього бізнесу, що, в свою чергу, сприятиме їхньому розвитку та зростанню.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Брюховецький Я. С. Механізм та функції економічних інститутів при цільовому кредитуванні інвестиційних проектів підвищення інтелектуалізації промислових підприємств. *Стратегія і механізми регулювання промислового розвитку*. 2015. С. 172-185.
2. Сидоренко В. А. Шляхи активізації банківського інвестиційного кредитування реального сектору економіки. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2020. Т. 30, № 1. С. 104-108.
3. Яценко І. В. Кредитування інвестиційних проектів. *Автомобільні дороги і дорожнє будівництво*. 2017. Вип. 100. С. 196-208.
4. Рязанова Н. В. Проектне фінансування як інструмент кредитування інвестиційних проектів. *Економічний форум*. 2022. № 1. С. 143-151.
5. Пантелєєва Н. М. Цифрова екосистема інвестиційного кредитування. *Причорноморські економічні студії*. 2019. Вип. 43. С. 151-155.
6. Пересада А. А., Майорова Т. В. Інвестиційне кредитування: Навч. посібник. К.: КНЕУ, 2002. 271 с.
7. Белінська Я. В. Підходи до формування стратегії фінансування кредитно-інвестиційної діяльності в умовах глобалізації. *Бізнес-навігатор*. 2018. Вип. 3-2. С. 75-80.
8. Трусова Н. В. Рациональне кредитне забезпечення інвестиційних проектів підприємств України. *Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки)*. 2018. № 3. С. 174-184.
9. Жуйков С. Г. Методичні аспекти процесу інвестиційного кредитування в банках. *Таврійський науковий вісник*. 2010. Вип. 73. С. 294-301.
10. Андрос С. В. Банківське кредитування інвестиційних проектів у реаліях фінансового ринку. *Економічний вісник Національного технічного університету України "Київський політехнічний інститут"*. 2017. № 14. С. 386-392.

- 11.Стирська О. І. Активізація процесів державного інвестиційного кредитування з використанням банку розвитку. *Бюлетень Міжнародного Нобелівського економічного форуму*. 2013. № 1. С. 308–313.
- 12.Савич В. І. Іпотечне кредитування в інвестиційному розвитку України. *Науковий вісник Чернівецького університету*. 2012. Вип. 592. С. 100-105.
- 13.Васильєва Т. Фінансовий лізинг як фінансово-кредитне забезпечення інвестиційної діяльності підприємств. *Вісник Тернопільського національного економічного університету*. 2018. Вип. 4. С. 59-68.
- 14.Пальчевич Г. Т. Пріоритети та перспективи кредитування інвестиційно-інноваційної діяльності. *Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту*. 2019. Вип. 3-4. С. 23-35.
- 15.Сітарчук А. Ю. Сучасний стан банківського інвестиційного кредитування в Україні: проблеми і шляхи його розв'язання. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2013. Вип. 1. С. 355-360.
- 16.Герасименко А. В. Теоретичні засади механізму банківського інвестиційного кредитування в Україні. *Науковий вісник Ужгородського університету*. 2015. Вип. 2. С. 305-309.
- 17.Дмитренко М. Г. Комплексний підхід щодо оцінки ефективності стратегій кредитно-інвестиційної діяльності банків. *Фінансовий простір*. 2015. № 3. С. 11-21.
- 18.Аль-Шамарі Л. М. Управління розвитком банківського кредитування інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання. *Економіка. Фінанси. Право*. 2017. № 12(2). С. 12-15.
- 19.Лупенко Ю. О. Система кредитних гарантій як інструмент збільшення фінансування малих і середніх аграрних підприємств. *Економіка АПК*. 2021. № 3. С. 6-19.
- 20.Блащук-Дев'яткіна Н. З. Кредитування малого та середнього бізнесу на сучасному етапі розвитку економіки України. *Молодий вчений*. 2021. № 3(2). С. 341-344.

21. Матвійчук А. В. Оцінювання кредитних ризиків малих і середніх підприємств методами інтелектуального аналізу даних. *Наукові записки Національного університету "Острозька академія"*. 2022. № 26. С. 114-120.
22. Жежерун Ю. В. Міжнародний досвід банківського кредитування малого і середнього підприємництва. *Фінансовий простір*. 2017. № 1. С. 27-34.
23. Пильнова В. П. Оцінка і контроль кредитоспроможності суб'єктів малого бізнесу. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. № 2. С. 43-48.
24. Сафонова В. Є. Кредитування підприємств малого та середнього бізнесу в Україні: проблеми та перспективи. *Наукові праці МАУП*. 2018. № 1. С. 5-11.
25. Козьмук Н. І. Теоретичні аспекти фінансово-кредитного механізму функціонування та розвитку малого і середнього бізнесу. *Причорноморські економічні студії*. 2019. № 46(2). С. 71-76.
26. Сергійчук С. Розвиток бізнес-планування в сфері фінансово-кредитної підтримки малого підприємництва. *Економічний аналіз*. 2020. № 1(2). С. 140-148.
27. Цивільний кодекс України № 435-IV від 16.01. 2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення 15.05.2023).
28. Господарський кодекс України № 436 від 16.01.2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15> (дата звернення 15.05.2023).
29. Податковий кодекс України № 2755-VI від 02.12.2010 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення 15.05.2023).
30. Про банки і банківську діяльність: Закон України №2121 від 7 грудня 2001 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14> (дата звернення 15.05.2023).
31. Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні: Закон України №4618 від 22.03.2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4618-17#Text> (дата звернення 15.05.2023).
32. Про фінансові послуги та державне регулювання ринку фінансових послуг: Закон України № 2664-III від 12.07.2001 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2664-14#Text> (дата звернення 15.05.2023).

33. Про Раду з питань сприяння розвитку малого підприємництва: Указ Президента №582/2020 від 22.12.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/582/2020#Text> (дата звернення 15.05.2023).
34. Про надання фінансової державної підтримки: Постанова Кабінету міністрів України № 28 від 24 січня 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/28-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення 15.05.2023).
35. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-financial> (дата звернення 17.05.2023).
36. Актуальні програми державної підтримки для малого та середнього бізнесу. URL: <https://ldn.org.ua/consultations/aktual-ni-prohramy-derzhavnoi-pidtrymky-dlia-maloho-ta-seredn-oho-biznesu/> (дата звернення 15.05.2023).
37. Зміни до програми «Доступні кредити 5-7-9 %»: підтримка посівної кампанії та активація підприємництва. URL: <https://km.tax.gov.ua/media-ark/news-ark/579186.html> (дата звернення 17.05.2023).
38. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 17.05.2023).
39. Бортнікова Л. П. Міжнародний досвід кредитування малого бізнесу та можливості його використання в Україні. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського*. 2018. № 1. С. 1-6.
40. Пантелєєва К. О. Інвестиційно-кредитна підтримка розвитку малого та середнього підприємництва міжнародними фінансовими організаціями. *Вісник Одеського національного університету*. 2018. № 6. С. 148-153.
41. Стрілець В. Ю. Детермінація впливу кредитного забезпечення на розвиток малого бізнесу. *Причорноморські економічні студії*. 2018. № 36(1). С. 88-93.
42. Педченко Н. С. Побудова алгоритму ідентифікації сприятливості банків до кредитного забезпечення розвитку малого бізнесу. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі*. 2018. № 3. С. 90-101.
43. Стрілець В. Ю. Зарубіжний досвід кредитування малого бізнесу. *Бізнес Інформ*. 2019. № 3. С. 44-50.

44. Назлуханян С. С. Особливості та проблеми банківського кредитування малого бізнесу в Україні. *Соціально-гуманітарний вісник*. 2019. № 25. С. 183-187.
45. Верхотурова А. В. Аналіз та перспективи кредитування суб'єктів малого та середнього підприємництва. *Бізнес Інформ*. 2018. № 10. С. 335-340.
46. Тимошенко О. В. Кредитування малого та середнього бізнесу в Україні: проблеми та перспективи. *Бізнес Інформ*. 2018. № 11. С. 207-212.
47. Малахова О. Л. Напрями активізації банківського кредитування суб'єктів підприємництва в Україні. *Економічний аналіз*. 2016. № 2. С. 22-30.
48. Коваленко Ю. Вплив кредитно-інвестиційного механізму фінансування економічних процесів на розвиток малого та середнього бізнесу. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2020. № 3. С. 101-109.
49. Шафранова К. В. Сучасний стан фінансово-кредитної підтримки малого бізнесу в Україні. *Вісник університету "Україна"*. 2019. № 3. С. 46-56.
50. Шишкіна О. Проблеми, перспективи та ризики кредитування суб'єктів малого й середнього бізнесу. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2018. № 4. С. 198-211.